

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL” BUCUREȘTI, BREZOIANU 23-25
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
particulare 12 luni 500 „
6 luni 400 „
3 luni 210 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI 1 Str. Brezoiu 23-25
TELEFON 3.30.10

Apare de 3 ori pe lună
PREȚUL 10 LEI

ANUL LII Nr. 33
Marți 30 Noiembrie 1943
Redactor responsabil: TRAIAN CHILARIU

NUMĂR INCHINAT ARDEALULUI

DUPĂ UN PĂTRAR de VEAC

1 Decembrie 1918 este o zi a împlinirii. Poeticii poeziei lăuntrice, suferințele de veacuri se refugiau în amintire. Prin voiața poporului și vitejia soldatului român începea un nou capitol în istorie.

Literatură — această oglindă a frământărilor omenești — trebuia să înregistreze noile realități ale sufletului românesc. 1 Decembrie nu însemna numai începutul unei noi ere politice în viața neamului ei și începutul unei mari renașteri culturale.

Literatură ardeleană acasă până aici de sufletul poeziei trebuia să pășească spre noua temă. Alte realități, cereau o altă literatură. Primii ani de după Unire sune rezervat reparațiilor unui milion de asuprit, școala, biserică, pământurile, țigile, cereau o nouă haină. În literatura transilvănească se manifestă în acest timp vechia generație de scriitori: Rebreanu, Agărbiceanu, formați în mediul împărăției biceale, în vreme ce Octavian Goga se asvârla cu toată impetuozitatea temperamentului său în vâltoarea luptelor politice.

Dacă Rebreanu și Agărbiceanu nu sunt un produs al Unirii, ei au găsit în cadrul noii ere politice libertatea și ambianța necesare creației. Au găsit, înțelegem, în literatura română, domnie de cultură, posibilități mai mari de difuzare și noul îndemnat.

Cu Lucian Blaga poezia ardeleană pășește spre noua temă. Avaria lui demonstrează posibilitățile Ardealului liber.

Scăpat înfrânt de orice constrângeri, de privirile chiorășe ale străinilor, de gemenetele de robie ale fraților, poetul ardelean are răgazul gratuităților spirituale, poate înfrânt să se privească pe sine, să încerce formule noi de artă, și de gândire. Lucian Blaga e o replică imediată de creație majoră a literaturii ardelene.

În Aron Cotja stăruie ecourile suferințelor de ieri. El continuă tradiția de luptă a poeziei ardelene situându-se pe un plan mai vast, pe plan social. Înainte de Unire poezia ardelene strălucise în revindicări naționale, revindicări de care erau legate și cele sociale. Acum poetul se vrea vestitorul unei lumi de dreptate pentru toți, pentru mizeri, pentru „plugarii fără țară”.

N-au lipsit în tot acest răstimp încercări de suferință, continuatorii care se reclaman paznicii marilor tradiții ardelene fără a aduce preocupări noi de fond sau de formă. Erau niște palizi epigoni ai lui Coșbuc ori ai lui Goga.

Marea dezorientare ce a domnit în câmpul literelor românești prin introducerea formulelor apusene, cubiste, dadaiste, expresioniste, s'a re-

simțit și în Ardeal. Epoca aceasta de mari experiențe s'a tradus în Ardeal printr-un fel de timiditate literară.

Scriitorii ardeleni proveniți în mare majoritate de la țară nu puteau renunța la gîl, dar nu voiau să fie nici anacronici. A urmat o perioadă de tăcere bîzdată doar de câteva studii și cercetări istoriografice și literare ale d-lor S. Puscariu, G. Bogdan-Duică, Olimpiu Boiș și Ion Breazu.

În curând, după 1928, noile generații, crescute în orizontul de țară împărățescă al României Mari, aveau să izbucnescă hoților spre lumină. Universitatea Clujului își dădea roadele!

Încep sondajii pentru reviste literare locale, cari să fiină seama de experiențele literare de până atunci dar cari să mențină în același timp contactul cu pămîntul, „Abecedarul”, „Gînd Românesc”, „Păgini Literare”, „Familia”, „Alina”, „Tara Bărsel”, „Progres și Cultură”, „Provincia Literară”, „Brașovul literar”, apar la scurt timp una după alta, împinzînd orăcele ardeleni, aducînd talente, definind poziții.

E adevărata mișcare culturală a Ardealului tînr. Căpîna dintre scriitorii scoși la iveală de aceste reviste își au de la un loc de frunte în mișcarea literară a vremii, alții sunt în curs de definire.

Puterica mișcare culturală ardeleană care-și caută un drum propriu, cu unele noi, cu preocupări noi, a fost brusc întreruptă după un deceniu de mare eflorescență în 1940.

Poezii s'au reintors atunci cu 22 de ani în urmă. Au revenit în actualitate versurile lui Goga, temele de altădată, poezia de luptă.

Dela Teodor Murășanu, Mihail Benic și E. Giurgiuca până la Lucian Valea, toți poezii Ardealului s'au vrut de trei ani încoace interpretii noului doliu românesc. Avem astfel în momentul de față o bogată poezie a refugului, care dacă nu excelează întodeauna prin calitate, este cel puțin strălucită de accent de mari înfrîngeri românești.

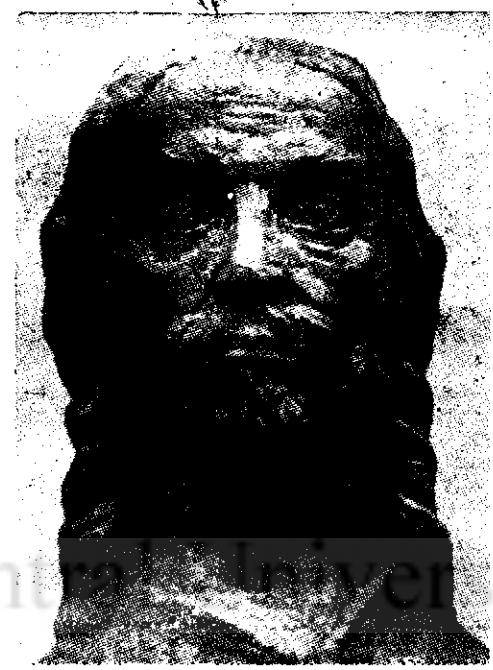
În acest număr înfrîngăm, după posibilități, câteva aspecte ale culturii ardeleni în ultimul pătrar de veac. Prezentarea e departe de a fi completă. Cei ce cunosc posibilitățile de lucru în aceste vremuri, greutățile de tot felul ne vor înțelege și ierta.

Un singur gând ne-a călăuzit: decât nimic, mai bine o prezență simbolică a Ardealului într-o revistă din Capitală la 1 Decembrie 1943.

U. L.

HORIA

CLOȘCA

ISTORIA LITERARĂ MODERNĂ ÎN ARDEAL

de OLIMPIU BOIȘ
prof. univ.

Cercetările de istorie literară n'au lipsit în Ardeal, înainte de 1918, cu toate că în această parte de țară cărturarii au arătat totdeauna marcată predilecție pentru studiile de limbă sau de istorie politică. În ce privește istoria literară modernă, avem chiar cazul unui specialist, profesorul Ioan Rațiu de la Blaj, care o viață întreagă a muncit în acest domeniu, publicînd un frumos număr de lucrări cu caracter monografic, care sunt indispensabile pentru investigațiile mai nouă ale specialiștilor. În general însă aceste lucrări, ca și ale altora din aceeași perioadă, pot fi cuprinse într-o vastă categorie a studiilor cu caracter pur clogos, în care spiritul critic se manifestă sfios și mai mult cu tendința de a accepta, anumite lucruri mai puțin strălucite din opera scriitorilor lui spre cercetare. Dacă parțiale de biografie din aceste studii ajunge adeseori la rezultate ferice, nu se poate spune același lucru și despre capitolele care ar trebui să dovedească o pătrundere în sensul adănc al operelor și în valențele lor artistice.

După Unire, lucrurile s'au schimbat. Universitatea Clujului Superioară avea să promoveze și cercetările de istorie literară modernă, îndrumându-le spre o metodă științifică, riguroasă în tendința ei de prezare a datelor și a termenilor și obiectivă în caracterizarea și aprecierea valorilor. Evident, meritul acestei orientări nouă îl revine profesorului Gheorghe Bogdan-Duică, titularul catedrei de istoria literaturii române moderne de la Universitatea din Cluj.

Profesorul Bogdan-Duică venea la Cluj cu un frumos capital de realizări în domeniul specialității sale. Activitatea sa prodigioasă, în care erudiția de toți cunoscută servea o metodă de investigație cu multe trăsături personale, a continuat cîtva timp cu vechiul elan. În centrul concepției istorice a lui Bogdan-Duică stă ideea de personalitate, urmărirea în evoluția ei, cu toate apor-

turile ereditare, de rasă și mediu cultural. Astfel, pe lângă cursurile de catedră, profesorul de literatură română modernă de la Universitatea din Cluj a publicat în răstimp de abia cîinci ani (1921—1926) importante contribuții: *Titu Liviu Maiorescu*, discurs de recepție la Academia Română (București 1921); *Vasile Alecsandri. Administrator și director* (București 1922); *Despre „Luceafărul” lui Mihail Eminescu* (Brașov 1925); *Vasile Alecsandri — Povestirea unei vieți* (București 1926); precum și remarcabile monografii despre *Gheorghe Lazăr* (București 1924) și *Simion Bărnuțiu* (București 1924); cărora avea să le urmeze în 1933 cercetarea monografică despre *Ioan Barac* (București). O mențiune specială merită primul volum — rămas singurul — din *Istoria literaturii române moderne* (Cluj 1923), consacrat întărilor poeziei din Muntenia și nu poate fi trecut cu vederea seria nesfârșită de însemnări *Multe și mărunte despre Eminescu*, răspunsurile la discursurile de recepție ale scriitorilor Octavian Goga și Mihail Sadoveanu, sau edițiile de texte: poeziile lui M. Eminescu și faimosul discurs dela 2/14 Mai 1849 al lui Simion Bărnuțiu.

La această lucrare de elucidare a problemelor puse de evoluția literaturii române moderne au participat și alți profesori ai Universității clujene. Prof. Ioan Lupșa s'a ocupat de câteva momente din perioada mai veche a acestei literaturi, studiind *Cea mai veche revistă literară românească* (Cluj 1921) și *Scrierile istorice ale lui Petru Maior* (Cluj 1921); publicînd *Din activitatea ziaristică a lui Andrei Mureșanu* (București 1925) și aducînd prețioase contribuții privitoare la viața și personalitatea doctorului Ioan Piniariu-Molnar. O serie de articole de specialitate au fost strîns în volumul *Contribuțiuni la istoria ziaristică românești ardeleni* (Sibiu 1926).

Centenarul morții lui Petru Maior a prilejuit și profesorilor Alexandru Lapedatu și Sextil Puscariu o privire de ansamblu asupra unor aspecte fundamentale din opera marelui și eruditului polemist istoric: *Înălțul a cercetării Rolul lui Petru Maior în cadrul vieții naționale și culturale a epocii sale*, iar al doilea, *Păreile lui Petru Maior despre limba română*. Prof. Valeriu Bologa a fost preocupat de aceeași temă interesantă a doctorului I. Piniariu-Molnar, iar prof. Nicolae Dănilă a publicat prețioase contribuții privitoare la opera din tinerețe a poetului Gheorghe Coșbuc (Coșbuc poetul liceului grănjăresc din Năsăud, 1921).

Studiile de istorie literară pe care le-au publicat membrii corpului didactic de la Universitatea din Cluj au luat uneori forma unor lucrări de literatură comparată. Inșiși Bogdan-Duică a activat în acest domeniu și el poate fi considerat printre seamă de cercetări întreprinse în tinerete printre precursorii literaturii comparate la noi, disciplina aceasta fiind de curînd constituită chiar în țările de mai înaintă cultură. Studiul său despre Ioan Barac este de altfel o lucrare epică de literatură comparată. De aceeași natură sunt și cercetările prof. Petre Grimm privitoare la cele mai vechi reflexe ale literaturii engleze în literatura română modernă. Contribuțiile prof. Grimm, într-un domeniu mai puțin accesibil cercetărilor noastre, s'au tipărit la început în *Dacoromania*, buletinul Muzeului limbii române de pe lângă Universitatea din Cluj. În aceeași publicație s'a tipărit și teza de doctorat a prof. George Oprescu intitulată *Eliade Rădulescu și Franța*, o lucrare bogată în informații, printre cele mai valoroase din câte au apărut despre Eliade Rădulescu înainte de temenicele studii ale prof. D. Popovici.

(Urmare în pag. 2-a)

Ardealul, prezență virilă

de ION FRUNZETTI

1. ZESTREA DE FEMINITATE A CULTURII CISCARPATINE

Supus unei analize spectrale, spiritul românesc, așa cum s'a manifestat în cultură prin producțiile în stare să intre demn în istoria ei, prezintă, între constanțele sale, într-o măsură apreciabilă, preferința pentru volatili.

Se admiră prea mult — sociologic vorbind — subtilitatea, și diagnosticul gustului public nu înșela niciodată. Produs al unui proces necontestat de rafinare, îndelung în timp și anevoios ca mecanică, subtilitatea cuprinde de-o potrivă în conceptul său, notele de caducitate, instabilitate și lăunță, pe lângă ipse unei densități materiale certe, în stare să-i confere concretitudine.

Cultura românească este — istoric — produsul „clășelor culte”, și convertirea lor, operată necontenit de-a-lungul istoriei, către alte valori decât cele autohtone a fost de neputință prea de multe ori, ca să nu fi murit în urechea oricărui cădet-cititor, discrepanta dintre tăp-tura pămîntului românesc — țărâ-nul și cultura sa — și eflorescența culturală superficială a clășelor suprapuse, catalogată pretimpuriu drept „românească”.

Într-un interesant articol apărut în revista sa, *Saeculum*, Lucian Blaga încerca să strălucească revizuiască noțiunea de „preistorie”. Sprînjîndu-se și pe intuiția gemăană a unui Kages, Blaga conchidea că, spre deosebire de cultura populară a altor neamuri, în special a celor occidentale, definită genetic ca o deviație a unei culturi mai joase apuse, cultura românească populară, este produsul genotip, direct, necontrafăcut, al unei viziuni originare de lume și viață, cu neputință de calificat, dat fiind caracterul ei strict organic, firesc, altfel decât drept „preistorică”. Coexistența preistoriei și istoriei nu e o afirmație posibilă decât în cadrul unui sistem omolog celui spenglerian, reducînd istoria culturii la cicluri, înăuntrul cărora identități de factură pot apropiate două epoci oricât de departate cronologic, până la a le îndreptăți să se cheme „contemporane”.

Niciieri ca pe meleagurile noastre caracterul de impermeabilitate al culturilor nu s'a ilustrat mai pregnant. Căci, pe când, în genere, istoria unui popor este tulpina acariană a unei rădăcini preistorice pe care o actualizează, la lumina solară a unei conștiințe ajunse în posesia ei înșși, și aptă de a-și consi-

dera erice posibilitățile, în raport cu cele ale altor conștiințe — prin confruntarea cu ele, e adevărat, să fără ca prin aceasta să încezează a vrea să realizeze o creștere firească din preistorie, — istoria civilizației românești marchează, s'a mai spus, o clădă, bruscă, rupere de straturi. Prăpastia dintre formele tipice de civilizație românească populară — rotundă în structura sa, și încheată unitar, organic, fără fisuri prin care să se poată strecura agenți externi — de-o parte, și formele noii civilizații, importate de clasele cărmuitoare, a fost de atâtea ori remarcată încît readucerea ei în cadrul unei probleme matice nici nu mai prezintă interes, ca atare. Dacă nu putem ocoli să o reamintim, e numai pentru luminile pe care le poate reflecta asupra unei probleme, cu care are certe adăncăne. Căci, fără reactualizarea acestui fapt, cu greu s'ar putea explica preferința pentru volatili, scînteietor și subtil, marcată de gustul societății culte românești, și impus drept criteriu suprem producției artistice. Nu trebuie să se uite, mai ales, care a fost momentul contactului nostru cu occidentul, (vorbeste de contactul pe o suprafață socială mai mare, decât de pildă alegerea la Academia din Berlin a lui Dimitrie Cantemir, caz izolat și fără răsunet în masă). Secolul al XVIII-lea francez, acest cel mai feminin secol al Europei, ce a putea oferi el coconășilor și duceilor însetate de cultură din țările românești, efeminate și așa, îndeajuns, prin levantinismul clășelor stăpînitoare, de origine fanariotă? Așcutimea grecotelor mărunți de venitii în țară bei și beizadele, avea ea oare îndreptățire și puțință de a admira altă formă de artă decât hedonismul frivol și parfumat al secolului galant?

Rocco-ul, sub auspiciile cărui începe cultura occidentală în principate, structurează cu totul feminin spiritul primelor înjghebari. De fapt, noua orientare nu era decât o deviație a celei vechi.

Când în teatrul domniei Ralu Caragea, beizadelele interpretau „Italiana în Alger” sau „Răpirea din Serai”, ele nu făceau decât să substituie fumului de mirodenii orientale aspirat din narghilele cu ciubuc, pe saltele moi, în iatac, furu mai puțin dens, mai puțin excitant, al pulverizatoarelor cabinetelor de toaletă galante, din budatele femeilor galante. Intre volatiliul contemplativismului substanțial,

senzual, al orientului și volatiliul nouilor formule de viață înecată în houri de pudră și vin frou-frou, trecerea nu era chiar așa de greu de suportat, și e de remarcă că nici o reacțiune n'a izbucnit în principate, împotriva nouilor forme de civilizație, până în momentul când lascivitatea feminină a cântecelor franzești galante n'a fost înocuită cu alte cântece, mai bărbătești, produse ale unei mentalități revoluționare care la 48 însemnau e-norm, oricît astăzi ne-ar apărea de puerile.

Principiile pașoptiste au întâlnit, la noi mai mult ca aiurea, opoziții dărză, tocmai prin faptul că vigoarea concepției de care porneau, populară în ultimă analiză, contrazicea nonsalanța dulce a vietii de carte, a oamenilor „bine”, efeminați până în vârful lăcuit al unghiilor,

(Urmare în pag. 7-a)

CRÎȘAN

(de Ion Vlăsia)

Rînduri de amintiri

În ziua de 1 Decembrie 1918 mă aflam în *Roman*. Părăsesc pentru întâia oară camera, după șase săptămîni de gripi, pentru a ținea o conferință la societatea culturală „Miron Costin” din localitate. Din svonuri ș'am că se va ține o mare adunare națională românească în Ardeal, pentru a hotărî unirea cu Regatul român, dar în oraș încă nimeni nu bănuia că adunarea se va ținea chiar în ziua aceea.

Din Decembrie 1917 fusese numit preot militar la unul din regimentele Corpului voluntarilor români, care fu însă demobilizat după pacea separată, și dela Hârlău (Scobînt) mă întorceam la *Roman*, unde imi făcusem refugiu din Octombrie 1916 până în August 1917, când, cu alți ardeleni, am fost evacuați în Rusia, de unde în Decembrie mă înalpasem în Basarabia și apoi în Moldova. Epidemia de gripi ce bănuia cu furie mă prinsese la Iași și apoi o purtai câteva săptămîni la *Roman*. Când am pornit dela lo-

cuință pentru a ținea conferința, aerul tare de afară, cu miresmă de zapadă mă înghesă, mă amețise în așa măsură, încît de mai multe ori am fost silit să mă opresc în drum, răzimat în baston. De câteva ori mă gândii să mă întorc la locuință, convins că nu voiu putea ajunge până la localul unde aveam să vorbesc, dar cum nu puteam auzi prin nimeni pe aranjatorii conferinței, nu am îndrăznii să mă întorc.

Cu chiu cu vai am ajuns, făcînd mereu popasuri, dar acum mă teamam că nu voi fi în stare să vorbesc. Amețea imi revenea mereu și capul mi se învîrtea.

Prezența unui public numeros imi dădu însă curaj și putui să-mi țin conferința. Nu-mi mai amintesc subiectul. Poate am vorbit despre vechii croniciari ai Moldovei. Știu numai că drept încheiere am spus, în legătură cu biruința conștiinței naționale și a principului naționalității: „Poate că azi chiar când vorbesc eu aici, Românii dela ves-

tul Corpașilor, să hotărască, într-o mare adunare națională, unirea cu Regatul român”.

Sala a izbucnit în mari aplauze cari nu voiau să se mai isprăvească. Insufletea asistenței, strigătele: „Trăiască Ardealul”, „Trăiască ardelenii” nu mai conțineau. Unii erau cu lacrimi în ochi, alții se îmbrățișau. A fost o scenă de mari emoții. Lacrimile mă podidiseră și pe mine, și nu știam ce să șterg mai în grabă cu batista: pe ele sau picurii de sudoare ce-mi înnodau fața și frunța în urma efortului, lui ce făcusem pentru a putea ține conferința.

Unii ofițeri ardeleni din Corp ajunseseră în vremea asta în Ardeal, și cățu a avut norocul să poată fi prezenți la marea adunare de unire dela Alba Iulia.

Eu, cu familia și alți refugiați, nu am putut ajunge acasă decât cu o săptămîna înainte de Crăciun, din cauza greutăților circulației pe căile ferate.

În gara Sibiului era tot vechiul șef ungur, dublat însă de un ofițer român.

Am intervenit pe lângă acesta să dea drumul vagonului de marfă, în care mai eram eu cu familia și preoții Mania, tatăl și fiul, din Gurăului, — până la gara Orlat. Alți refugiați care fuseseră în vagonul nostru, coborîseră pe la gări în Țara Otului.

Eram îmbrăcat în uniformă de preot militar și șeful de gară din Sibiu nu mă recunoscu îndată. Dar când văzu că cer ofiterului român să lase vagonul până la Orlat, șeful mă privi lung, increment, și mi putu spune o vorbă până tîrziu.

— D-lea ești preotul din Orlat?

— Da, eu sunt!

— Păi, se spunea pe aici că te-au prins și te-au împușcat în muni, când ai vrut să treci în România.

— Iată, mi-a ajutat Dumnezeu să scap și să mă întorc tot în România.

Omul nu mai zise nimic, dar multă vreme se întorcia, umblînd după trebu-rile lui pe perț, și se uita lung după mine.

I. AGĂRBICEANU

(Urmare în pag. 7-a)

CRONICA DRAMATICĂ

TEATRUL SARINDAR:
„ROMANTA” de EDWARD
SHELDON

TEATRUL COMEDIA: OMUL
CU MĂRTOAGA. COMEDIE
IN PATRU ACTE de G. CIPRIAN.

TEATRUL NAȚIONAL „HER-
NANI”. DRAMA IN CINCI
ACTE DE VICTOR HUGO. IN
TRADUCEREA LUI HARA-
LAMB LECCA.

Piesa de la Teatrul Sarindar
este din familia „Dama cu Ca-
melii”, cu calitățile și scâderile
ocumene ale acestui gen de tea-
tru.

E o piesă sentimentală, de un
romantism pudră, specific me-
diului american sau, mai exact,
anglo-american, mai mult o po-
vestire teatralizată.

R. BULINSKI

O povestire de dragoste, care
încearcă să ne prezinte comedia
puternică pe care un pastor —
puritan sau nu — o provoacă în
săltul unei mari artistice, care,
prin contactul cu el, își dă seama
că este o „păcătoasă” întru care
o face să renunțe și la artă și la
tot!

Celălalt, trebuie să se recunoască,
e cam mult căci toate acestea,
la un examen mai serios, nu prea
stau în picioare, fiind insuficient
motivate.

Piesa, însă, nu e lipsită de un
oarecare parfum deșert și de un
anumit farmec evocator al unor
vremuri pe care epoca noastră
le-a depășit total. Mecanismul
diligență a mecanicilor și sufle-
tului!

Desigur, că ea nu se situează
nici din punct de vedere literar
și nici dramatic la un nivel ar-
tistic prea înalt dar e suficient
de bună ca să constituie oricând
un spectacol reușit.

Iar pentru artiști, oferă cel mai
bun prilej de a „creta” roluri,
lucru care de altfel — destul de
curios — se întâmplă aproape
pe cu toate melodramele și cu
toate piesele sentimentale și la-
ermogene.

Și fiindcă am pomenit mai sus
„Dama cu Camelii”, voi mai a-
minti că această piesă, făcută
după însăși afirmația autorului,
în opt zile, — piesă care de altfel
se și recitește de această grabă
în confecționare, deși cu totul in-
ferioasă sub raport artistic, a pri-
lejiului, dela prima ei reprezentare
și până astăzi, cele mai mari
creșteri pe care le cunoaște istoria
teatrului: cele mai mari comen-
dări ale lumii au interpretat
sau au dorit să interpreteze pe
demul celebră Marguerite Gau-
thier.

Are și teatrul, prin urmare,
imponderabilele lui.

Privită din acest punct de ve-
dere „Romanta”, călătorește pe a-
celoși baze și utilizează oare-
cum o „teorie” milioasă, făcând
meru apel la sentimentismul,
la „coarda simfonice” a specia-
tății — a cărei sensibilitate
este mereu sollicitată cu o insis-
tență care pare că vrea să spună:
„ei n-ai cum nu plânzi?” sau
„nici acum nu ești îndușă?” —
— chiar dacă nu este o prea
interesantă lucrare dramatică,
aceasta nu învârtă totuși po-
vestea Rittet Cavallin, prin o-
menescul ei, să înțelegem.

Interpretarea, cum se poate de-
dus, e de mai sus, a oferit
definițiilor, rolurilor primel-
pale, posibilitatea unor frumoase
realizări.

În primul rând d-na Tanzi
Cocca, ajutată și de talentul
d-sale și de frumusețea d-sale
scenică, a fost deosebit de bine
în rolul principal, al celei că-
tăre care deodată are ocazia să
cunoască ce este dragostea.

Bine deasemenea d. R. Bulinski,
care aduce în scenă întotdeauna
o deosebită siguranță și
marea d-sale experiență sceni-
că.

Destul de bine d. D. Demetru
deși cred că dacă ar fi avut un
Joc mai interiorizat și ar fi fost
ceva mai sobru în gesturi, ar fi
fost mai autentic.

În restul distribuției d-nale
Ana Răduci, Leontina Ioanid,
Celia Marlon, Sofia Ionescu,
Jardana Nigri, Viorica Gheor-
ghe, Ana Barcan și d-nii Gh.
Chameli, Cătălin Hociung, Jean Vo-
lcescu, Gh. Manu, Corbu, Gh.
Comănescu, V. Popovici, Comă-
nescu Cornea, Cătălin Marin, M.
Elefterie și Gh. Bășoiu, care au
constituit un ansamblu bun că-
rui deasemenea îi revine în
mare măsură reușita acestui spec-
tacol.

Reviz d-lui Sică Alexandrescu,
bună, abil și inteligent realizat.
Decorurile, fără a fi reie, cam
încălate — fiindcă scena și de
exiguitatea scenărilor: unele pre-
tutând în mai frumoase și mai ade-
cuate.

Aranjamentele muzicale d. Paul
Constantinescu.

Cum am spus, un spectacol
bun, care, în speș, ar trebui
să placă tuturor celor cari nu se
duc al teatru ca să vadă o piesă
ci să vadă „teatru” și „actori”,
așa cum pe vremurile de infir-
mă a operelor italienești, cei mai
mulți se duceau nu chiar conș-
tient, pentru zădăria și pentru a
se putea uita cu plăcere la fa-
voriții, pe cutare celebră prima-
doasă.

Revenirea piesei „Omul cu mă-
rtoaga” la Teatrul Comedia este
un lucru și bun și totodată, un
lucru frumos, pentru că o secol
una dintre cele mai bune pie-
se de teatru pe care le avem.

Ar fi greu de spus oca mai
bună — deși ar fi putut să fie —
dar, în orice caz, una dintre cele
mai bune.

Dacă ar fi unel defecte, asta-l
din cauza că d. Ciprian, și în
„Capul de rășină”, vrea să spună
mai mult decât are necesar din
punct de vedere artistic.

Vreau să spun că d-sa nu s-a
mulțumit să facă numai o piesă
de teatru, care să fie teatru ci a
voit ca piesa d-sale să fie în a-
celeași timp o operă și de mora-
list și de predicator.

Fără n-ă este că dorința
autorului de a „aduce” piesa aici,
constituie, poate, singura și al-
bicune mai importantă, fără de
care, pe lângă teatrul admirabi-
lă pe care are pornit, poate că
ar fi fost în adevăr cea mai bună
piesă a noastră.

În ce privește interpretarea de-
osebită de bună.

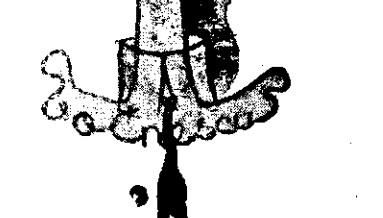
Și această calificare include
și pe d. Vasiliu Birlic.

Cred că așa trebuia să arate
Chiriac!

Cred că d. Vasiliu Birlic, chiar
cu unele în definitiv inevitabile
insuficiențe, are în momentul de
față una dintre cele mai fru-
moase realizări ale d-sale.

Și fiindcă aceasta este piesa,
cu acel final quasi-mistic, pe
care, bun-rău, așa l-a vrut au-
torul, se poate spune că erau
momente din actual al treilea,
când d. Vasiliu Birlic reușea să
reda, până și ca înfățișare, gest
și atitudine, totala spiritualizare
și detașare de cele omenești pe
care, în adevăr, o cere rolul.

De d. Ciprian în rolul lui
Varlam, ce să mai spun? Rolul
este anume pe măsura d-sale:
omenească, reală, rotundă.

VASILIU BIRLIC

Mi-a părut rău oarecum de d.
Toma Dimitriu, care-i un actor
de mari posibilități, dar care,
cred că de data asta a fost greșit
distribuit.

D-na Săndina Stan, bine, fără
a fi fost prea interesantă.

Bine d-na Anca Balaban în ro-
lul Fird.

În restul distribuției, fru-
moase, prezentarea și joia de
scenă al d-lui Ion Taliașu, ad-
mirabile și deosebit de pitorești
apariția și interpretarea d-lui
George Voinescu, bine deasemenea
d-nii Cătălin Hociung în pro-
nă.

Deci, din toate punctele de ve-
dere, un spectacol bine venit
fapt pentru că deasemenea Teat-
rul Național — teatrul care
are și alte resturi decât acela
de a se reprezenta pe se-
gusului de azi — „gus” că trebuie
în adevăr felițat.

ALEXANDRU DRAGHICI

Magia lui Gieseking se des-
văluie. Scarlati, inezălări im-
ponderabile. Debussy, în cea
mai teică, mai suavă, mai
bucuroasă, fermecătoare sugestii
beie sonoră, kavel în inima-
te de schipuri și de subtile vră-
jitori, Schumann, cu acea poe-
zie a sensibilității și fantasti-
ciziei, de unică noblete, aprin-
sa marturie iaurmă și wail,
identificat cu o desăvârșire de
expresivare a tehnicii, unică.

Un concert care nu se sfârșe-
ște cu ultima lui notă, ci
lăsa o neșteasă răză de lumi-
nă în urmă, revelări care cei
de față le poartă în sine, mult
dincolo de urmele obșnutele
impresii, chiar puternice,
de la alte cât de strălucitoare
concerte.

Peste abia câteva zile, tot
publicul muzical al Parisului
era în fierbere iar sala, ino-
cuită mai târziu cu a „Operei
Mari” și imensul „Pleyel” lua-
te cu asalt, chiar când în a-
ceastă seară ar fi fost zece alte
manifestări de renume.

I-am reînălțat arta la „Ate-
neum”, săptămânile trecute,
i-am reînălțat bucuriile totale și
am înțeles încă odată, după
toate cele înălțate în scenele
muzicale, de atunci, că este de
mare acest om, minune vie în
lumea muzicii și a pianului.

Printre neamuri faimoși
pianiști, Gieseking nu trebuie
îngreunat. El reprezintă un
miracol. A-l asculta, a-l asculta
pe Alfred Cortot, la supre-
mele privilegii care se pot a-
vea în muzică prin interme-
diul pianului.

Le vom mai avea, poate în
curând.

ROMEO ALEXANDRESCU

Ar fi greu de spus oca mai
bună — deși ar fi putut să fie —
dar, în orice caz, una dintre cele
mai bune.

Dacă ar fi unel defecte, asta-l
din cauza că d. Ciprian, și în
„Capul de rășină”, vrea să spună
mai mult decât are necesar din
punct de vedere artistic.

Vreau să spun că d-sa nu s-a
mulțumit să facă numai o piesă
de teatru, care să fie teatru ci a
voit ca piesa d-sale să fie în a-
celeași timp o operă și de mora-
list și de predicator.

Fără n-ă este că dorința
autorului de a „aduce” piesa aici,
constituie, poate, singura și al-
bicune mai importantă, fără de
care, pe lângă teatrul admirabi-
lă pe care are pornit, poate că
ar fi fost în adevăr cea mai bună
piesă a noastră.

În ce privește interpretarea de-
osebită de bună.

Și această calificare include
și pe d. Vasiliu Birlic.

Cred că așa trebuia să arate
Chiriac!

Cred că d. Vasiliu Birlic, chiar
cu unele în definitiv inevitabile
insuficiențe, are în momentul de
față una dintre cele mai fru-
moase realizări ale d-sale.

Și fiindcă aceasta este piesa,
cu acel final quasi-mistic, pe
care, bun-rău, așa l-a vrut au-
torul, se poate spune că erau
momente din actual al treilea,
când d. Vasiliu Birlic reușea să
reda, până și ca înfățișare, gest
și atitudine, totala spiritualizare
și detașare de cele omenești pe
care, în adevăr, o cere rolul.

De d. Ciprian în rolul lui
Varlam, ce să mai spun? Rolul
este anume pe măsura d-sale:
omenească, reală, rotundă.

Mi-a părut rău oarecum de d.
Toma Dimitriu, care-i un actor
de mari posibilități, dar care,
cred că de data asta a fost greșit
distribuit.

D-na Săndina Stan, bine, fără
a fi fost prea interesantă.

Bine d-na Anca Balaban în ro-
lul Fird.

În restul distribuției, fru-
moase, prezentarea și joia de
scenă al d-lui Ion Taliașu, ad-
mirabile și deosebit de pitorești
apariția și interpretarea d-lui
George Voinescu, bine deasemenea
d-nii Cătălin Hociung în pro-
nă.

Deci, din toate punctele de ve-
dere, un spectacol bine venit
fapt pentru că deasemenea Teat-
rul Național — teatrul care
are și alte resturi decât acela
de a se reprezenta pe se-
gusului de azi — „gus” că trebuie
în adevăr felițat.

ALEXANDRU DRAGHICI

Magia lui Gieseking se des-
văluie. Scarlati, inezălări im-
ponderabile. Debussy, în cea
mai teică, mai suavă, mai
bucuroasă, fermecătoare sugestii
beie sonoră, kavel în inima-
te de schipuri și de subtile vră-
jitori, Schumann, cu acea poe-
zie a sensibilității și fantasti-
ciziei, de unică noblete, aprin-
sa marturie iaurmă și wail,
identificat cu o desăvârșire de
expresivare a tehnicii, unică.

Un concert care nu se sfârșe-
ște cu ultima lui notă, ci
lăsa o neșteasă răză de lumi-
nă în urmă, revelări care cei
de față le poartă în sine, mult
dincolo de urmele obșnutele
impresii, chiar puternice,
de la alte cât de strălucitoare
concerte.

Peste abia câteva zile, tot
publicul muzical al Parisului
era în fierbere iar sala, ino-
cuită mai târziu cu a „Operei
Mari” și imensul „Pleyel” lua-
te cu asalt, chiar când în a-
ceastă seară ar fi fost zece alte
manifestări de renume.

I-am reînălțat arta la „Ate-
neum”, săptămânile trecute,
i-am reînălțat bucuriile totale și
am înțeles încă odată, după
toate cele înălțate în scenele
muzicale, de atunci, că este de
mare acest om, minune vie în
lumea muzicii și a pianului.

Printre neamuri faimoși
pianiști, Gieseking nu trebuie
îngreunat. El reprezintă un
miracol. A-l asculta, a-l asculta
pe Alfred Cortot, la supre-
mele privilegii care se pot a-
vea în muzică prin interme-
diul pianului.

Le vom mai avea, poate în
curând.

ROMEO ALEXANDRESCU

Ar fi greu de spus oca mai
bună — deși ar fi putut să fie —
dar, în orice caz, una dintre cele
mai bune.

Dacă ar fi unel defecte, asta-l
din cauza că d. Ciprian, și în
„Capul de rășină”, vrea să spună
mai mult decât are necesar din
punct de vedere artistic.

Vreau să spun că d-sa nu s-a
mulțumit să facă numai o piesă
de teatru, care să fie teatru ci a
voit ca piesa d-sale să fie în a-
celeași timp o operă și de mora-
list și de predicator.

Fără n-ă este că dorința
autorului de a „aduce” piesa aici,
constituie, poate, singura și al-
bicune mai importantă, fără de
care, pe lângă teatrul admirabi-
lă pe care are pornit, poate că
ar fi fost în adevăr cea mai bună
piesă a noastră.

În ce privește interpretarea de-
osebită de bună.

Și această calificare include
și pe d. Vasiliu Birlic.

Cred că așa trebuia să arate
Chiriac!

Cred că d. Vasiliu Birlic, chiar
cu unele în definitiv inevitabile
insuficiențe, are în momentul de
față una dintre cele mai fru-
moase realizări ale d-sale.

Și fiindcă aceasta este piesa,
cu acel final quasi-mistic, pe
care, bun-rău, așa l-a vrut au-
torul, se poate spune că erau
momente din actual al treilea,
când d. Vasiliu Birlic reușea să
reda, până și ca înfățișare, gest
și atitudine, totala spiritualizare
și detașare de cele omenești pe
care, în adevăr, o cere rolul.

De d. Ciprian în rolul lui
Varlam, ce să mai spun? Rolul
este anume pe măsura d-sale:
omenească, reală, rotundă.

Mi-a părut rău oarecum de d.
Toma Dimitriu, care-i un actor
de mari posibilități, dar care,
cred că de data asta a fost greșit
distribuit.

D-na Săndina Stan, bine, fără
a fi fost prea interesantă.

Bine d-na Anca Balaban în ro-
lul Fird.

În restul distribuției, fru-
moase, prezentarea și joia de
scenă al d-lui Ion Taliașu, ad-
mirabile și deosebit de pitorești
apariția și interpretarea d-lui
George Voinescu, bine deasemenea
d-nii Cătălin Hociung în pro-
nă.

Deci, din toate punctele de ve-
dere, un spectacol bine venit
fapt pentru că deasemenea Teat-
rul Național — teatrul care
are și alte resturi decât acela
de a se reprezenta pe se-
gusului de azi — „gus” că trebuie
în adevăr felițat.

ALEXANDRU DRAGHICI

Magia lui Gieseking se des-
văluie. Scarlati, inezălări im-
ponderabile. Debussy, în cea
mai teică, mai suavă, mai
bucuroasă, fermecătoare sugestii
beie sonoră, kavel în inima-
te de schipuri și de subtile vră-
jitori, Schumann, cu acea poe-
zie a sensibilității și fantasti-
ciziei, de unică noblete, aprin-
sa marturie iaurmă și wail,
identificat cu o desăvârșire de
expresivare a tehnicii, unică.

Un concert care nu se sfârșe-
ște cu ultima lui notă, ci
lăsa o neșteasă răză de lumi-
nă în urmă, revelări care cei
de față le poartă în sine, mult
dincolo de urmele obșnutele
impresii, chiar puternice,
de la alte cât de strălucitoare
concerte.

Peste abia câteva zile, tot
publicul muzical al Parisului
era în fierbere iar sala, ino-
cuită mai târziu cu a „Operei
Mari” și imensul „Pleyel” lua-
te cu asalt, chiar când în a-
ceastă seară ar fi fost zece alte
manifestări de renume.

I-am reînălțat arta la „Ate-
neum”, săptămânile trecute,
i-am reînălțat bucuriile totale și
am înțeles încă odată, după
toate cele înălțate în scenele
muzicale, de atunci, că este de
mare acest om, minune vie în
lumea muzicii și a pianului.

Printre neamuri faimoși
pianiști, Gieseking nu trebuie
îngreunat. El reprezintă un
miracol. A-l asculta, a-l asculta
pe Alfred Cortot, la supre-
mele privilegii care se pot a-
vea în muzică prin interme-
diul pianului.

Le vom mai avea, poate în
curând.

ROMEO ALEXANDRESCU

Ar fi greu de spus oca mai
bună — deși ar fi putut să fie —
dar, în orice caz, una dintre cele
mai bune.

Dacă ar fi unel defecte, asta-l
din cauza că d. Ciprian, și în
„Capul de rășină”, vrea să spună
mai mult decât are necesar din
punct de vedere artistic.

Vreau să spun că d-sa nu s-a
mulțumit să facă numai o piesă
de teatru, care să fie teatru ci a
voit ca piesa d-sale să fie în a-
celeași timp o operă și de mora-
list și de predicator.

Fără n-ă este că dorința
autorului de a „aduce” piesa aici,
constituie, poate, singura și al-
bicune mai importantă, fără de
care, pe lângă teatrul admirabi-
lă pe care are pornit, poate că
ar fi fost în adevăr cea mai bună
piesă a noastră.

În ce privește interpretarea de-
osebită de bună.

Și această calificare include
și pe d. Vasiliu Birlic.

Cred că așa trebuia să arate
Chiriac!

Cred că d. Vasiliu Birlic, chiar
cu unele în definitiv inevitabile
insuficiențe, are în momentul de
față una dintre cele mai fru-
moase realizări ale d-sale.

Și fiindcă aceasta este piesa,
cu acel final quasi-mistic, pe
care, bun-rău, așa l-a vrut au-
torul, se poate spune că erau
momente din actual al treilea,
când d. Vasiliu Birlic reușea să
reda, până și ca înfățișare, gest
și atitudine, totala spiritualizare
și detașare de cele omenești pe
care, în adevăr, o cere rolul.

De d. Ciprian în rolul lui
Varlam, ce să mai spun? Rolul
este anume pe măsura d-sale:
omenească, reală, rotundă.

Mi-a părut rău oarecum de d.
Toma Dimitriu, care-i un actor
de mari posibilități, dar care,
cred că de data asta a fost greșit
distribuit.

D-na Săndina Stan, bine, fără
a fi fost prea interesantă.

Bine d-na Anca Balaban în ro-
lul Fird.

În restul distribuției, fru-
moase, prezentarea și joia de
scenă al d-lui Ion Taliașu, ad-
mirabile și deosebit de pitorești
apariția și interpretarea d-lui
George Voinescu, bine deasemenea
d-nii Cătălin Hociung în pro-
nă.

Deci, din toate punctele de ve-
dere, un spectacol bine venit
fapt pentru că deasemenea Teat-
rul Național — teatrul care
are și alte resturi decât acela
de a se reprezenta pe se-
gusului de azi — „gus” că trebuie
în adevăr felițat.

ALEXANDRU DRAGHICI

Magia lui Gieseking se des-
văluie. Scarlati, inezălări im-
ponderabile. Debussy, în cea
mai teică, mai suavă, mai
bucuroasă, fermecătoare sugestii
beie sonoră, kavel în inima-
te de schipuri și de subtile vră-
jitori, Schumann, cu acea poe-
zie a sensibilității și fantasti-
ciziei, de unică noblete, aprin-
sa marturie iaurmă și wail,
identificat cu o desăvârșire de
expresivare a tehnicii, unică.

Un concert care nu se sfârșe-
ște cu ultima lui notă, ci
lăsa o neșteasă răză de lumi-
nă în urmă, revelări care cei
de față le poartă în sine, mult
dincolo de urmele obșnutele
impresii, chiar puternice,
de la alte cât de strălucitoare
concerte.

Peste abia câteva zile, tot
publicul muzical al Parisului
era în fierbere iar sala, ino-
cuită mai târziu cu a „Operei
Mari” și imensul „Pleyel” lua-
te cu asalt, chiar când în a-
ceastă seară ar fi fost zece alte
manifestări de renume.

I-am reînălțat arta la „Ate-
neum”, săptămânile trecute,
i-am reînălțat bucuriile totale și
am înțeles încă odată, după
toate cele înălțate în scenele
muzicale, de atunci, că este de
mare acest om, minune vie în
lumea muzicii și a pianului.

Printre neamuri faimoși
pianiști, Gieseking nu trebuie
îngreunat. El reprezintă un
miracol. A-l asculta, a-l asculta
pe Alfred Cortot, la supre-
mele privilegii care se pot a-
vea în muzică prin interme-
diul pianului.

Le vom mai avea, poate în
curând.

ROMEO ALEXANDRESCU

Ar fi greu de spus oca mai
bună — deși ar fi putut să fie —
dar, în orice caz, una dintre cele
mai bune.

Dacă ar fi unel defecte, asta-l
din cauza că d. Ciprian, și în
„Capul de rășină”, vrea să spună
mai mult decât are necesar din
punct de vedere artistic.

Vreau să spun că d-sa nu s-a
mulțumit să facă numai o piesă
de teatru, care să fie teatru ci a
voit ca piesa d-sale să fie în a-
celeași timp o operă și de mora-
list și de predicator.

Fără n-ă este că dorința
autorului de a „aduce” piesa aici,
constituie, poate, singura și al-
bicune mai importantă, fără de
care, pe lângă teatrul admirabi-
lă pe care are pornit, poate că
ar fi fost în adevăr cea mai bună
piesă a noastră.

În ce privește interpretarea de-
osebită de bună.

Și această calificare include
și pe d. Vasiliu Birlic.

Cred că așa trebuia să arate
Chiriac!

Cred că d. Vasiliu Birlic, chiar
cu unele în definitiv inevitabile
insuficiențe, are în momentul de

NOTE FRANCEZE

Antologie poetică ardeleană

Profeț

Am fost proroc, pe drumul din pustie,
Când zilele mureau, nemângăiate...
Am fost proroc, izvor de apă vie,
Toți m'au băut, de friguri și de sete.

Un vaiet surd din veacuri depărtate
Venea la mine 'n noapte, să mă cheame,
Și mă găsia cu buze 'nfrigoritate
Din plânsul vostru împletind blesteme.

Înțelegându-mi de pâine și de soare,
În carnea mea eu v'am dospit florul,
Și despiciind a vremilor văltoare,
Prin graiul meu vorbea Mântuitorul.

Însăngerat v'am răscollit cărare
Cu inima, cu pumnul și cu dinții,
M'am îmbrăcat în neguri și pierzare,
Ca să vă dau limanul biruinții...

Când valul valul meu s'a revărsat pe țărm
O clipă abia, din largă lui năvală,
Din mlaștină de guri, din strigăte și sulți,
I-am auzit cântarea triumfală.

O sgară neagră i-a rămas în urmă,
Ce mic e azi alaiul tuturor!
Străină mi-e biruitoarea turmă
Cu tot noroiul unde-și joacă hora.

Un chiot strămb îmi urlă la fereastră,
Norocul lui mă mustră și mă doare,
Nu-i visul meu în fericirea voastră...
Eu am vestit o altă sărbătoare.

Mă 'ntorc din nou spre culmi de-odinioară.
Ca să nu-mi sfarm o sfântă profeție,
Cu ce mai am din vechea mea comoară,
Lăsașmă să plec iar în pustie...

OCTAVIAN GOGA

Gorunul

În lămpesă depărtări aud din pieptul unui tun
Cum bate ca o inimă un clopot —
Și 'n svenuri dulci
Îmi pare,
Că stropi de liniște îmi curg prin vine, nu de sânge...

Gorunule din margine de codru,
De ce mă 'nvinge
Cu aripi moi atâta pace,
Când zac în umbra ta
Și mă desmerzi cu frunza-și jucăușă?...
...O, cine știe? — Poate că
Din trunchiul tău îmi vor clopi
Nu preste mult timp, —
Și liniștea
Ce voi gusta-o între scândurile lui,
O simt pe semne de acum:
O simt, cum frunza ta mi-o picură în suflet —
Și mut
Ascult cum crește 'n trupul tău scriul,
Scriul meu,
Cu fiecare clipă, care trece,
Gorunule din margine de codru...

LUCIAN BLAGA

Mă știu...

Mă știu:
Neastâmpărat sunt ca argintul viu...
Nu m'am mîscat să număr stelele pe cer
Și nici, stinger,
Aurului să-i slujesc — argat neghiob —
Și raiuri pămîntești să-i cer...
Nici să subjug,
Nici să fiu rob.

Eu m'am năcut să dăru, să mă dăru
Oricând și-oricărui...
Să mă clădesc arzând, să mă izbesc și să mă
năru;
S'aduc în casa-mi zarea, să 'nalț pămîntu 'n cer,
Să dau și călădă 'napoi să nu mai cer...

Pămîntul țării mele cu viforele lui,
Cu mînașii pîn' la ceruri, cu nouri-i hațu,
M-au dăruit un suflet pe care-l dau oricui
Ca pe o poamă grea
C'un gust ce'n lumea 'ntreagă fi are numai ea...
O poamă parguită abia, în țara mea
De arșită și nea...

Din noaptea-mi mută, aspră așa cum alta nu-
Din casa mea pe care 'naintea nimănui
N'o 'nchid și n'o încui,
Întind o mână albă, de frate orișicui,
Căci m'am năcut să dăru, să mă dăru
Oricând și-oricărui.
Sămi fac o sfântă lege din risipă,
Să mă clădesc, cântînd, cu fiecare clipă,
Cu fiecare clipă — să mă năru!

ARON COTRUȘ

Crez

Aceasta e mărturisirea mea:
Măhnită țară, nu mai lăcrăma.

Aceasta e din toate crezul meu:
Această negură n'o fi mereu,

N'o curge pentru tine tot puhoi,
N'o lumina odat' și pentru noi.

Și cel străin, de toate despărțit,
Din nou între ai săi va fi primit.

Ca Domnului să-i placă ce vom face,
Prapuri de pară 'n larguri vom desfăce,

Mari candelă vom pune a mirare
În patru cornuri de zare.

E. GIURGIUCA

Scrisoare nelrimsă

Trei picături de sânge pe-o năframă,
De pe cămașa nopții o stea s'a descusut —
Nu-ți mai face-atâtea gânduri negre, mamă,
Visurile 'nșală nu-s de tot pierdute.

Mi se năzare satul de departe,
Curînd, curînd voi merge să vă văd.
Dar n'asteptăți nimic. Am doar o carte
Și 'n părul negru fire de omăt.

S'a potolit și marele pârjol,
Mi-l scrum și speria inima bolnavă.
Pot să-mi încui visările 'n ocol,
Să nu mai umble rătăcită stavă.

Puțin îmi pasă că-s poet vestit,
Tristețea curge 'n mine ca un râu.
De rămăneam cu voi la plugărit,
Aș semăna, în loc de vorbe, grâu.

De-acuma, însă tineretă-i dusă.
Cenușa rece nu mai dă schintel.
Un vînt cu frunze roșii și cu tîș
A scuturat pădurea din temel.

Apusul ca un vultur plin de sânge
Se sbate pe câmpia înserată,
Aleargă vîntul bulmăcit și plînge —
N'oi merge eu acasă niciodată!

MIHAI BENIUC

Destin

În pleasnă de vînt
Am găsit cuvînt.
Pe aici am trecut
cu pasul durut,
cu anii bătuți pe crucea inimii sîngerînd,
cu sufletu 'n ogor de clipe fumegînde.

Pe fiecare colț de hotar românesc
m'am cîmînceat, cu gând să trăiesc,
crescînd în veac spre Dumnezeu
alături de neamul meu.

Din țarina opăcită 'n revenire,
am luat în pumnii lut de înrîdire,
comoara graiului mi-a fost pavăză,
să 'nduplec destinul să mă crează.

ION TH. ILEA

Colind transilvan

La geamul cerului Tău, Doamne, — azi nu vom
mai fi goi,

Din scoarța de gofrun Ți-om desfăcea utană
Și de-acolo, din munții trăirilor din noi
Ți-om vorbi de stema altei Transilvanii.

De-o fi să ne oprești cu ingerii la cină
Tu vei vedea că'n timpul vieții merindar
Noi deuceam fruntea sfîntă-a țării de lumină
Și-ai visului hulubi ni-s azi peste hotar.

Și, Doamne, faja noastră-avea-Ți va părea
Acelui nordic chip al țării de departe;
Nu-azur pentru colind atunci Ți-om cerea,
Ci să 'mplinești cumuna pădurii sfîșiate.

La geamul cerului Tău, Doamne, — om colinda
prelung

Din țara-aceea'n care gem zodii pe lăicer.
Și-ai să presimți cum albe doruri ne străpung
— Te-om întreba atunci de un altul Lerui-Ler

ION APOSTOL POPESCU

Tara-Năluca

Mă las pe-oblăncul visului,
Încălecat las să mă ducă...
Hei, cine-mi arată drumul Paradisului,
Aproape-i, departe-i,
Mai e de mers până'n Țara-Năluca...!

Tu, liliacule, ai înflorit de Mai
Și Ți-ai luat din lumea lui parfumul,
Dacă ai văzut-o și-i cunoști suavul grai
Învăjă-mă pe unde-i vine drumul?

Voi, plopii înalți dela răsărit,
Cîntare și poveste,
În nesfârșirile de neguri și nisip,
I-ați auzit, poate, de veste,
Nu știți ceva de 'mbălsămatu-l chip?

Dați grai, cum i-ați surprins odată fața,
Voi, munților la frontiera nimănui,
Și neartărea ei, mareașă,
Cum v'a schimbat în blocuri de statui...

Voi, norilor, opriți-vă din goană
Și spuneți-mi cine v'a dăruit
Vopseaua curcubeielor
Cu nestătornica icoană
Și dorul greu au arumului necontenit?

De-ar fi culcată 'n candelabru stelelor,
În apele țărîlor albastre...
Distanțele svărlite 'ntre planete
Din hăuri când se amulg...
Și anii de lumină 'n unduire
Dela pămînt la astre
Mi s'ar părea nimicul unui fulg!

...În diamantul picăturilor de rouă
De-aș ști-o 'n ele cufundată,
M'aș înfrăți cu vînturile lumii
Și'n mări, în fluvii, în argint de lună nouă
I-aș urmări și i-aș culege ca pe-un abur
Fîntîna neartătată...!

TEODOR MURĂȘANU

Fenomenul poetic ardelean

de OVIDIU DRIMBA

Rîndurile acestea, — care
n'au pretenția de a fi nici măr-
car un omagiu, oricât de suc-
cint, ci doar câteva simple
considerații pe marginea je-
nomenului poetic ardelean, —
se cer precedate de unele no-
tații mai generale, privind in-
suși fenomenul ardelean.

Epica ardeleană s'a mani-
festat în compoziții stilului ro-
mănesc, prin ceea ce am pu-
tea numi, cu un termen prea
sonor dar adesea inadecvat: inte-
gralitatea existențială. Adică: jaci-
tatea de a confunda panurii
și odoare, în veșterea unei
singure finalități, în vederea
constituirii unui unic fundal
de existență.

Prin excelență epic, spiritul
ardelean construiește în blocuri,
concepție totuși masivă, angajînd-
du-și tot angrenajul vital în
întreprinderea pe care a in-
ceput-o. Pentru că spiritul ar-
delean confundă cele două pla-
nuri: real — ideal, — și de-aici
aspectul de masivitate. O idee
copilă caracteristică de necesi-
tate vie, de stringență mate-
rială, pentru că el o vede sub
specia realului, aproape prac-
tic. Spiritul ardelean e perma-
nent legat de realul viu, am-
zice (nu peiorativ): terre-
terre; deosece l-am numit
„prin excelență epic”, — epi-
cul fiind genul cu cele mai
multe contingențe cu realita-
tea materială.

Formula noastră explică, de
exemplu, de ce în istoria noas-
tră singur Ardealul a știut să
facă o revoluție. Căci o re-
voluție e altceva decît demon-
strativul entuziasm pentru o
idee, care a putut duce bună-
oară la arderea Regulamentu-
lui organic. O revoluție ade-
vărată nu poate fi susținută
nici printr-o ambiție perso-
nală, care l-a putut răsturna
pe Domnul Tudor. O revoluție
e autentică atunci când re-
prezintă un gest extrem; când
e expresie a unui „acum ori
niciodată”. Revoluția realizată
e un act ultim.

Ardeleanul e tenace, însă nu
are inteligența ascuțită a mun-
teanului, și nici resorturile
muzicale ale moldoveanului. Dar
o revoluție nu se face cu inteli-
gență, nici chiar cu musicis-
mism, ci cu dăruirea susținu-
tă de tenacitate. Și în deșinut,
știm că ne-au vorbit în ul-
tima vreme gânditorii ger-
mani și spanioli, asupra junc-
ția non-vitală a inteligenței.
Și poate că nici „seclaris-
mul” ardeleanului nu e decît
conștiința propriei valori. Con-
știință pe care munteanul și-o
manifestă dar altfel: prin in-
termediul ironiei. Iar moldo-
veanul prin orgoliul izolat-
ului, tradus în corolul acelu-
lui: tăcerea. La urma urmei,
nu există forță care să nu fie
conștientă de sine, — așa pre-
cum n'a existat niciodată un
geniu neorgolios. (Să nu se
confunde orgoliul cu vanita-
tea!). Ideal vorbind, „modes-
tia” e formula literaturizată a
omului slab.

Dar speculațiile acestea, în
afară de obiect, ar putea con-
tinua așa, la infinit...

Am vrut să interpretăm
poesia ardeleană — dela un
Budai Deleanu pînă la un Lu-
cian Valea, — prin această
integralitate existențială care
cred că stă la baza caractere-
logiei ardelenilor. Am arătat
dece socotim prin excelență
epic acest spirit. Iar aceasta,
la rîndul său, ne poate ex-
plica de ce literatura ardeleană
se orientează de preferință in-
spre epică.

Chiar și în poezie. Ardeleanul
a realizat foarte rar lirismul
pur. A preferat acea formă
hibridă numită „poezie epică”,
— asociată de termeni care în
ultima analiză e o contradic-
ție în adjecto. Iar când a vrut
rămîna liric, nu s'a putut
abține de a amesteca în de-
trimentul Poeziei, o mulțime
de elemente extra-estetice: po-
litice, sociale, naționale, etno-
grafice, (iarși dela Budai De-
leanu la Lucian Valea). Pen-
tru poetul ardelean, poezia n'a
fost experiența sublimă a ac-
tului gratuit ci o formulă exis-
tențială (autentică sau numai
programatică). Poezia a fost
decît un vehicul, un mijloc, nu
un scop în sine, suficientă
stieși.

Se pare însă că în Occident
epoca ultimului sfert de veac
a fost, pentru poezie dar nu
pentru proză, o epocă a deli-
mitărilor de planuri, a diso-
cieriilor de valori, a diferen-
țierii nete a liricului, în fine
a purității esențelor. Și asta,
contrar concepțiilor epice care
au ajuns la un Proust, un Gide
sau un Joyce. S'ar părea că,
din acest punct de vedere, e-
pica ardeleană ar fi făcut
întotdeauna în contra-
timp. Asadar, se tînde spre o
poezie pură, chiar dacă, teo-
retic, termenul e controversat.

(Urmare în pag. 7-a)

Flugar

Pe cornul plugului ros
de palma strămoșilor mei,
cu hărnicie mă eufrang —
și-mi strîng
în pumnul noduros,
chemarea
și răbdarea,
ca el.

Sunt și cel dintîi și cel din urmă, —
întîrziat
pe cărarea
brazdelor ucigător de lungi,
ce 'n veci de veacuri o bat
și o străbat,
urmă cu urmă.

Oriunde mă alung, —
din drumul meu,
legat
dîncolo de timpuri, cu pămîntul
și cu Dumnezeu
sfîntul,
nu mă abat!

Eu m'am născut stăpîn,
pe o brazdă, —
mai gazdă decît orice gazdă —
și-acolo rămîn!

Pentru mine 'n orice parte
vremea de se 'nstrîmbă,
o coajă de mlașcă,
îmi ar păorescul trau
mai departe —
și murea din fuioar,
va mai ști să-mi țese, o trîmbă
de lăor.

C. MIU-LERCA

Inchinare

POETILOR ARDELENI

Ortaci iubiti, de gânduri și de vise
Ne-am adunat ca altă dată iară
În suflet cu aceeași albă țară,
Spre care porțile ne sunt închise.

În versul nostru, iarăși o să tîne
Și munții și câmpia de departe,
Noi slova nu ne-o zăvorim în carte
Ci o strîngăm spre 'nalturi, să rîsune.

Și de ne risipim în pagini, ca pe-ogoaie
Semnătura hoților de pîne
Mai credem încă 'n ziua cea de mîne,
În ziua judecării viitoare!...

Ortaci iubiti, noi ne cunoaștem scrisa
Și n'asteptăm decît să trecem dealul.
Că sângele care-o stropi Ardealul
Va înflori și dîncolo de Tisa!

C. D. IANCULESCU

Pămînteană trecere

Ca și unda Someșului mic
Lin voiu trece calea către dric
Și discret m'oiu presăra în drum
Ca un cântec ori ca un parfum.

Mi-or cănta plecarea în poem
Faseri albe-n stih de requiem,
Iar în noaptea înflorită, clară,
Stele mari crescute peste țară.

Spice 'ngenunchiate 'n lanuri coapte
Vor s'voni plecarea mea în noapte,
Iar în sat toate Măriuțele
Vor stropi cu lacrimi năfrîmuțele

Și va fi ca și cum Domnul sfînt
Ar trona o clipă pe mormînt,
Cînd m'or trece 'n înălțimi și har
Clopote cu glasul tot mai rar.

ION MOLDOVEANU

Fior de toamnă

În fața Vremii azi se pleacă floarea
Primind pe creștet mirul ei de brumă
Miresma din potir i-o soare zarea
Și brazda o acopere cu humă...

Nestînsă floare, draga se mlădie
Spre sîrătarea-mi albă de brumă,
Mă'nabă și la strugurii în vie
Alunecînd la gura-i de nectar.

A sufletului apă mi-o presară
Cu nufierii ce-i tremură zămbirea
Sunt stele ce'nfloresc și m'nfioară
Că-mi văd prin ochii lor Dumnezeirea.

GEORGE BOLDEA

La Ocolis în fîgădău

La Ocolis în fîgădău
De patru nopți vinarsu-i tîu,
Și beau ortaci beau de stîng,
De patru nopți tot beau și plîng...

Scîncește inima în ei,
Se svârcolește în ochi scînteie,
Că-i mare jele, fără leac,
De cîndu-i hatu la Feleac.

Se cătrînește Catarg
Și tremură ca prins de frig;
Trăznește 'n masă pumn vînos,
Sar glăjile pozderi pe jos.

Și-i tună vorba: „Măi fîrtați,
Ce zăc io-i zăc: Să șim spurcați
De n'o să spargem în cosor
Pe orice coadă de topor!...”

Și jură toți pe Dumnezeu,
Un jurămînt amar de greu,
Și tac apoi, și beau și plîng,
Dureri în suflete se frîng...

La Ocolis în fîgădău
Se bea hordău după hordău,
Că-i mare jele, fără leac,
De cîndu-i hatu la Feleac...

FETRE BUCȘA

Rugăciune pentru limpezire

Nu pentru mine mă rog, Doamne, nu pentru mine:
pentru țara fără zări semine.
Pentru țara fără sărbători:
cu otravă'n suflet, nu cu flori.

Primăvara, Doamne, soarele
rîdea pe toate fețele și pe toate ogoarele;
Duminecile și sărbătorile
chiuiau aprinse hotile.

Nu mai o nimic. Tot s'a dus.
Un cuțit s'a implantat dinspre apus
și nu știu cine,
ce tritești de moarte gîlgăie prin vine.

Doamne,
Tată,
vorbe nu mai vrem.
Prea multe așteptări în piepturi gem.
Rupă-ne 'ntr'o mie,
ardă-ne,
lege-ne,
dar să nu ne legeme,
cu azi,
cu mîne
cum minți cu bucătura de pîită-un cîine.

Rupe-ne, Tată,
rupe-ne 'ntr'o sută,
dar nu ne blestema jalea mută!
Cu ce-am păcătuit noi sau părinții
să nu ne mai putem nici măcar scrîșni dinții?

Doamne,
nu pentru pace mă rog:
fără Ardeal ni-e sufletul olog.
Arată-ne, Doamne, dragoste ori ură,
dar nu fiecare cu jumătăți de măsură.
Dă-ne, Doamne, zări de vultur, largi,
ori și cioburile să le spargi.

I. V. SPIRIDON

Rugăciune pentru mîne

Doamne, mîne când mari vor crește stejarii'n
[Transilvania
Și când pustiite doinele-or plînge de gură împăcate
[de tine,

Țara iertării-ți va trimite trudită și curată pîine.
Mîne,

Doamne, vom prîzni flămânzi de pace, din cupe
[de cîmîncare

Și-om cere cu buzele noastre, pentru ispița cerului
[de-aproape iertare.

Mîne, când Transilvanii n'or mai fi de caznă pe roate,
Apele ce-or trece curate spre apa cea mare, toate
Or să'nece jeliile crescute'n ani cu seară,
Acolo unde țara n'a mai fost Tără.

Mîne, ospățul iertării va sfârși cu rugăciuni de pace,
În țara unde și zeii se roagă sub crucile dace.

Mîne, acolo la margine de țară mare crescută
[sub Cerul Vlădesii,

Te-om ruga să ștergi din carte și din ochii miresii
Cu mîna Ta dreaptă, povestea grăselii și anii,

Căci n'or vrea curajii, țărani,
Ca odată copiii să știe c'or fost loviți în obraji cu bruji
[de rușine,

Atunci când treceau din spovadă, prin poarta iertării
[spre Tine.

IOSIF MORUȚAN

Rugăciune pentru împăcarea mea

Doamne, Doamne, iartă-mă că-Ți iau numele 'n deșert,
Căci eu nu știu dacă voiu putea de-acuma să Te iert.
Mi-i ruga când blestem, când o revoltă stingherită,

Mi-s gândurile șumuiog de țască ori de smolă,
De când în fiecare dimineață inima mi-o scoală,
Aicia 'n pribegie, tristețea și căința.
Iartă-mă, Doamne, că n'am știut ce-i pîn' acuma
pocălnța.

Pentru cine să-mi adun de-acuma, Doamne, ca
'ntr'un paraclet,
A versului merinde, când nu mai cred în vis?
Cui să-i dăruiesc pîită și împărtaşanie,

Pentru cine să-mi mai scot micii visurilor la păscut?
Rău, Doamne, nimănui nișiodată n'am făcut.
Pentru cine să-mi sărut tîna, să-mi fac mătania,
Că mi-i arsă gura de-atîta rugă după Transilvania?

De-acuma, Doamne, nu mai cred în nimeni. Nu cred
în nimie.
Dacă nici chiar Horia nu Ți-a fost vreodată vrednic
ucenic,

Ce rost mai am eu, Doamne, aicia pe pămînt?
Și vezi, de-acuma nu mă căesc, nu sudui și nu mă mai
frîmînt.

V. COPILU-CHEATRA

Imprimăvărare

Se tîngue tăcerea și ninge nea de vis
Pe-oglinzile de soare aprinse'n ochi de ape,
Betele de poveste se țes suav pe pleoape
Și timpul e vâlvoi de flori ca un cîns.

Prin fîi de-amiază cîntul și-l murmură lumina
Și amore albastre cu rouă te imbie,
Mestecenii își moaie'n azur de basm tulpina,
Urcînd vești de argint pur în țările.

Strîng ghiociei miresma tăcerii în ulcior,
Un murmur de poveste se stînge'net pe clipe
Și răsuri de lumină aprind legendă'n ape,
Cînd sui cu pași de soare pe scări de-azur și dor.

Te-aprinzi ca o corolă în colb de soare pur,
Pe ochi tăcerea-ți țese o pânză brumărie
Și-ai vrea, cu glas de slavă și mîini de bucurie
Să sfărție firimentul în sînhuri de azur.

F. FĂCĂREANU

Bilanț bănațean nedeficitar...

(Urmare din pag. 6-a)

mare... El este o năstrugie de vi-guroasă implantare de sondă, până la adânc în însăși măruntaiea fenomenului originar și nu numai al fondului, ci al însuși pământului românesc în întregime lui, poate că în dimensiuni apăsătoare mai mult anostrolului și vitorului, de cât prezentului...

"Ioan Iorgovan" al sculptorului Romul Ladea este o răsunătoare chemare de tulnic, rostită neamului, ca să poruncească la născut, spre sări și avoruri argonautice...

Dar Romul Ladea nu este numai un sculptor de materie ci și de suflă. Un animator al valorilor totale de toate domeniile, pe carea căvântului spus ca o glumă în a-celce reamintuiri cu cât mai neoficiale și mai întâmpănătoare cu atât mai caldă, ca și pe loc la "Spelihr" în Cetate și pe cart farmecul său personal — ce se evidențiază față de cel foarte tiner prin lipsa ori-cărei umbre de aer tutelar — le face atractive.

Pictorul Atanasie Demian, ale cărui vignetă impodobesc de ani de zile paginile revistei "Gândirea", este cunoscut în primul rând prin reșușă sa la diferite concursuri de afișe. Puțin vor fi deci cei cari-ignora copiii desenați de el, cu că-pușor de pepene mic cu funtă, cu ochii din două mure și gura dintr-o cireșă.

Ni se pare că nimic nu seamănă mai mult cu linia cântădă a lui De-mian ca atitudinea eroilor lui Ion Popovici Bănățeanu. Simplă co-incidență? Dar cu atât mai revela-torie cu cât e subconștientă. (Ni-l putem închipui pe Demian făcând orice, numai citind literatură bă-nățeană, nu).

Nu cumva linia aceea neoprimi-tivă a lui Demian este însă în-truchiparea actualului presupus primitivism al părimului bănațean, rezultatul redus la cea mai sim-plă expresie a unor străvechi, du-eroase și complicate căutăți de sine, împlinite în rădăcina de azi?

Demian rămâne în ochii noștri pictorul semnificativ bănațean, chiar dacă n'ar fi român, ci suedez sau belgian.

Deși tânăr, Demian a pictat până azi printre altele, o biserică din Franța, biserică Palatului Regal din Balica, catedrala din Lugoj și Ti-mișoara și spitalul din România la ultima Expoziție Internațională din Paris. Sunt rezultate cari vor-besc de la sine despre un major des-cin de pictor autentic, ce se com-plate de minune în ambianța ma-numentalului.

Compozitorii specificiți în băna-țean sunt Tiberiu Brădicușu, Sa-bin Drăgoi, Ion Vidu și Flărie Barbu, ale căror opere publică le cunoscute fie de pe scena Operei, fie de la audiența din Atena sau Ha-dida, împreună cu ale lui Zeno Van-cea.

Printre altele, Zeno Vancea — căruia Teatrul Național din Timișoara i-a cerut să scrie o muzică de acompaniament la "Oedip Re-gis" a lui Sofocle — mărturisește urmirea sa în fața asemănării ex-tractoare între fragmentul de bo-cet grecesc al Teemestis, imnul delphic către Apollo (din sec. II î. n. Chr.) și între o mulțime de că-nțele poporane românești actuale, care conservă mai bine vechie e-lemente melodice grecești de acum două milenii, decât muzica popora-nă greacă de azi.

Urmirea lui Zeno Vancea este i-dentifică aceeași a lingvistilor eu-ropeeni, în privința faptului că lim-ba română păstrează mai bine de cât înșuși italiana, arhaisme late-ne, "Universul Literar", într-unul din numerele sale trecute, a publi-cat lămuriri în această din urmă privință.

Pe vasele Părvan nu l-a uitat oare influența, dacă în ceramică Troiei?

În cazul că Zeno Vancea va con-tinua cercetările sale, servindu-se de materialul documentar pe care se bazează arheologii, amintit de do-meniul lingvistic, creștem că va putea ajunge la rezultate neînchi-pate de încredere.

În vorbă pusea apoi de captivul muzicii omneice compozitoru Li-tiu Tempu și alți artiști, apoi de la Opera, unde cântărește tenorul Traian Grozașescu, basu, Traian și Săbina Iamnișu-Ștefănuș, iar în aceeași privește crucea muzicală, a-a Ana Cornea.

Dacă ne amintim bine numele actorilor ce au reușit să se ajungă pe scena Teatrului Național din Cluj, ei sunt Banuș, Unac și Van-cu.

Teatrul lui Aurelian Păcurariu va trebui totuși înalt. Presa lui, "Vi-sul Păcurariu", necesită însă și atunci un fel de aciu wagnerian de zece reprezentări, având lucra-re peste una mie de pagini în versuri.

Nu credem să devenim profeți mincinoși afirmând că o lucrare ca a lui Aurelian Păcurariu — galathea, în unele capitole ale ei, de e-moții de cea mai pură esență est-e-tică — va fi totuși tratată mai degrabă ca scenariu decât ca piesă, dar scenariu demn de un regisor cu mijloace materiale și în special cinematografice ale Hollywoodului.

Sintem de părere că ar fi o gre-seală să i se facă lui Păcurariu o vină din faptul de a fi scris lu-crarea într-o limbă străină. L-a constrâns la aceasta un jug străin care l-a luat posibilitatea — în im-prejurările în care se păseau al lui — de a învăța limba literară româ-nescă. După câte am aflat însă Pă-

curariu a făcut dovada bunelor lui sentimente românești, dezerind din arma neamului ce îi fusese limba și înrolându-se ca voluntar în ar-mata română ce se găsea atunci în stare de război.

Reprezentativi pentru publicis-ti-ici regiuși sunt Emeric Andreescu N. Baian, Victor Briaș, Traian Bi-răescu, prof. Bistrișeanu, P. Bize-re, Sever Bocu, Aurel Bugariu, Vicențiu Bugariu, Em. Brancovei, E. Cerdac, Aurel Cosma-Junior, Cornel Diaconovici, Melește Dre-guici, Anion Gologopiu, Ștefan Gomboșiu, Cornel Groșoreanu, E. Horescu, Dumitru Ionescu, A-vram Imbroane, Sabin Mănușă, Martalogu Ioachim Miliola, Cas-sian R. Munteanu, Ion B. Mureșan-u, Octavian Neamtu, Constantin Nedelcu, Ion Negru, Petru Nemo-ianu, Iosif Olariu, Aurel Peseanu, Eugen Victor Popa, Grigore Popiș, Pavel Retariu, Ion Stoia-Udrea, Ioan Sucu, Traian Topiceanu, Tu-lescu, Tiriol, Emanuel Ungureanu, Ștefan Velovan, Ion Verbeca, Iuliu Vuia și Tiberiu Vuia.

Istoriografia bănațeană este bine reprezentată prin I. Borș, Coriolan Buracu, Nicolae Corneanu, Cons-tantin Dălcovici, Antoniu Marches-cu, Th. V. Pădănu, Traian Simu și Ion Dimitrie Suta.

În roman și nuvelă, s'au remarcat: Sofia Arcan, Aurel D. Bugariu, George Cătănd, Gh. Croitoru, D. Drăgănescu, I. D. Fara, Mihail Gaș-par M. Godimova, Dridri Goroniță, Dorina Ienciu, Damian Izvernica-nu, Emilia Lungu-Puhallo, Anisoa-ra Odeanu și Nicolae Tomiciu.

În ceea ce privește poezia, un Pa-vel Belu, Valeriu Cărdă, Gh. Găr-dă, Ilie Imbroescu, Traian Lalescu, Petru Ștefca și P. Tărbușiu, nu sunt din cei ce iaz frumuse cîntărilor în fața porților Părașului.

Mai trebuie adăugați la lista ver-sificatorilor din Banat: Dorian Grozdan, Mihail Novac, N. Chis-na, Cerezeanu și Traian Ieremici, cu recomandățiunea de a-și revizui orientarea oarecum suprarealis-tică — abandonată în Franța, para-ei de origină prin Novac și o suită de ani în urmă, apoi reluată acum vreo douăzeci de ani de către An-drê Breton, iar azi părăsită și de dănsul — de a evita expresia prea directă și în special pe cea facilă.

Trebuie menționați deosemeni N. Băleanu, Mă Marian și P. Vin-tilă.

Au mai depus activitate publi-cis-tică în Banat — chiar dacă la u-niți a suferit întreruperi mai mari — de care o dare de seamă obiectivă trebuie să țină cont: Victor Aga, Remus Aglicescu, Antoniu Bălici, Petru Bandu, George C. Bogdan, Ștefan Clorobanu, Gh. Ciorman, Ciucurel, Pan. Cocărian, Petru Co-neanu, A. Cucu, I. Dabici, Octavian David, Gh. Dăneanu, Viorel Do-măneanu, Romul Fabian, Ciprian Foaia, I. Fămoșu, Mihail Gropia-nu, Gubaruș, Tr. Iancu, Grigore Ion, Nicolae Ivan, Gh. Jianu, Ion Jiu-Bănățeanu, Const. Lăbuș, I. Lotreanu, Tr. Lungu, N. Mitru, Sim. Sam. Moldovan, Romulus Mo-lim, Ilie Rușariu, Corneliu Savu, Io-șif Tempa, Gh. Tăranu-Lugoj, Ti-roanu-Timișoara, Ion Teicu, Iosif Velcean și Mihail Velceanu.

Și apoi să nu uităm a aminti că din ramura științei și tehnicele, se cunosc și fie reținute numele savanților Traian Lalescu, mate-matician și al ing. Traian Vuia, inventatorul celui dintâi motor din lume care a izbutit să ridice în vă-zduh un avion.

Cum atîda a putut produce Ba-natul într'un sfert de veac dela Utră. Nu e prea mult, dar totuși e un bilanț pe care nu-l putem consi-dera deficitar. Mai cu seamă din motivul că regiunea n'a fost în-măsură a da dovada întregă a pu-

terilor sale ci doar jumătate, cea-laltă jumătate amputându-se în 1919.

De atunci — și nu e o critică, a-cesta fiind de competența cărmu-ritorilor, ci o constatare ce trebuie îngăduită timp de o zi, la câte un sfert de veac, pentru ca o parte a neamului să poată apare cu obrazul curat în fața restului țării — peste carnea limitelor geografice și etni-ce ale Banatului, s'a tras cu lama de cuțit a frontierelor politice.

Adică s'a petrecut cu Banatul, cu 25 de ani în urmă, ceea ce s'a re-zerat Ardealului acum doi ani.

În cazul că cele petrecute cu Ardealul acum doi ani, ar fi avut loc în 1919, ar mai fi putut da oare Ardealul, în domeniul culturii ro-mâne, de azi?

În cazul că Banatul ne-ar fi re-venit întreg, n'ar fi produs oare mai mult decât poate să arate azi?

Credem că da și laia de ce. Pen-trucă atîta timp cât aceste două provincii au activat împreună sub jug străin — parcă dela 1861, dată până la care Banatul și Ardealul au avut timp de secole un destin istoric distinct — în fruntea roșu-riilor și ale Banatului și ale Ardea-lului au fost bănațeni ca Vicențiu

Babeș, Al. Mocioni, generalul Doda și Aurel C. Popovici.

Nu e de presupus deci că, dacă sub jug străin, Banatul a avut rol conducător, în vreme de regim ro-mănesc să nu fi putut sta pe aceeași linie cu Ardealul.

Merită desigur cea mai vie re-cunoștință bunii ardeleni și în ge-neral toți acei buni români care a-viță confuzia Ardeal-Banat, delimitând precis aceste două provincii. Nimic, de altfel, mai de înșeș de cât refuzul ardelenilor și al celor-lalți români de a evita confuzia în-tre aceste două provincii, implicit refuzând astfel să se identifice cu o amputare a cărei răsunătoare e mai firesc să o suporte întreaga unitate de care recunoașterea, ratificarea ei de către suflatul ro-mănesc, fie și numai înfăptuit, și pună pe unul dintre frați, în lumî-nă de proștor pe ruina celuilalt frate, mai de mult lovit.

Bine ne-ar mai sta bănațenilor — ca de altfel și celorlalți români — să ignorem cele petrecute cu Ar-dealul, cu doi ani înainte.

Nu! așa că nu? Astfel e fiind, însemnă că ne înțelegerea fiind re-ciprocă e deplină.

LIVIU JURCHESCU

Ardealul, prezență virilă

(Urmare din pag. 1-a)

lăitate ascuțit, pe măsura ascuțimii unui spirit de înșeș cu care se mândreau, pentru că mîna pe al no-bele, înțelegătoare. Dacă în stăruia însă echilibrul lui înșeș era conștient, ponderat de existența certă a unui spirit caritativ, geometric, lucid, lipsa lui de suport a dus, mai tar-zu, în principala, la conștienta re-grabile de pianuri, ridicabile ca-rașalește.

Subtilitatea, finețea, spontaneita-tea, spiritul scăpărilor a romanu-lui, toate acele atribute punctuale, la enumerare, cu pesnet amănunțit din limbă, ar fi rămas de sigur la înșeș de civilizație minoră, cu neputință să se realizeze altele de-cât verbal, în reamintiri mondene. Forma aceasta saloană de cultură, imitație grotescă a cernărilor literare franceze, e o formă prin-excelență feminină și ea, și nu mo-pace îndoaia, ci, în mare măsură, chiar acolo unde patronajul gîșgăș al vreunei amfitrionie lipsește, de-cușile sunt, în România, purtate și azi, la caleneaua redusă care e ma-sa familiară a vreunui jupân Ti-rirică-Inimă-Rea, în același spirit (sau lipsă de spirit) feminin.

Cercetări zărele, articolele de-fond, cronicile și notele acestor o-glinzi vii a actualității, și toate vi-se vor părea simple "chiacnere", flecări fără rost și uneori nu li-psite de coloratura vie a învidiei, "des enguelements" de cea mai vulgară speță. Dialectica gateri-lor noștri se reduce, de cele mai multe ori (vorbesc de medie, nu de cazurile excepționale) la cele două poziții antitice, care au pus pe Vodă într-o situație delicată față de Hâncu, odinioară: "da" și "ba". (Intoleranță, caracter absolut femi-nin). Hădeu, demascând în "Noi și voi", acum 50 de ani, teama de concurență drept complexul cel mai frecvent al membrilor popoarelor tinere, între care enumera și pe cel românesc, compara mîncătoarea că-nească dintre candidații la avanta-jiile publicității, cu starea de spirit a coplandilor cari aleargă după trăsuri, și care, deși știu de la in-ceput că nu toți vor ajunge să se ur-ce pe oșia din spate, nu se dau în-lături să atragă prin chiole atenția surugului asupra celui mai lute de picior și mai isteț, care-a ajuns să se cocoate între roțile de dîndă-ră: "Arde-l birjar!" este expresia, comenta Hădeu, care definește so-

lidaritatea ce domnește între mem-brii aceeași societăți. Căutăm nu se poate însă iace cu "Arde-l bir-jar!" hădeu considera așa "copli-lăresc" noi socotim că mai curand spiritul feminin, care, la urma ur-me, păstrează mult din compexele coplăriei, s'ar desvâlu în această trăsătură de gelozie acerbă.

Fără îndoiață că, rîșnie în vînt, cuvintele de spirit nu se pot păstra. Minimum de disciplină e necesar pentru a face să se păstreze, prin-tru procesul secului macar, scu-pirile spiritului subtil, nedispunat și spontan. Într-o sociologie a spiri-tului valah n'ar fi neinteresant de adevărat problema lipsei "dă dracu-lui", gen lăncovescu. S'ar vedea atunci, la o analiză mai aprofun-dă, decă un "dă dracului" ca Pastorel ramane, în isoria spiritului romă-nesc, tocmai prin ceea ce e mai pu-țin genialul lăncovescu devine vo-latili ca o legendă: primul are, cât de cât, ca scriitor cel puțin, o dis-ciplină a muncii: cine n'a remarcat fraza lucrată, cristalină, forțată, a lui Pastorel? (Și lăncovescu ră-mâne dar nu ca om de spirit "dă dracului": se volatilizează; ci ca actor mare. Adică prin latura dis-ci-plinată a talentului său capricios).

Este nevoie de un fixativ, chiar pentru trăsăturile cele mai "sbura-te", de creion. Așfel durată lor e incertă.

Și lipsa unui spirit de geometrie bine conturat, pe care să se plăcheze spiritul de înșeș, nu însemnă al-decăt clădirea casei nebunului biblic, pe nisip.

Prezența virilă, unitară, discipli-nată, în tribulațiile spiritului romă-nesc a fost, cu o putere care-l im-pune ca pe un factor creator de viață culturală, fără doar și poate, Ardealul.

Fără mortalul lui omogen și con-solidator, împietrit din ce în ce mai dărz, pe măsură ce trece timpul, mozaicului subtil, sculptor, "senzațio-nal" dacă vreți, al manifestărilor spiritului valah nu s'ar fi păstrat dincolo de durata de fum a catego-rii mult admirate a volatilității.

ION FRUNZETII

În N-ru! viitor:
1. Virilitatea structurii transcar-patine.
2. Conjugarea principiilor opuse și sințeză lor: noul spirit romă-nesc.

Semnificațiile purismului ardelean

(Urmare din pag. 1-a)

după lupta dela Mohaci, și dascăli. Sunt, după cum se vede, trei îndelungate de viață care im-plică tradiția. Totodată, nu suspendă peregrina-re, în apărarea purității.

Purismul presupune de sigur permanența atitudinilor sufletești. (Să nu se creadă că e-a conservatismul ar fi un semn de comoditate. Purismul implică rezistență, bolocul strălucim-e, ceea ce înseamnă dăruire. Nu de geaba spu-ne Eminescu, care indiscutabil s'a simțit bine între acești ardeleni regresiți, pe mers către un trecut mult mai îndepărtat decât al lui, că lupta dintre conservatori și liberali se reduce în esență la un conflict între dăruire și drepturi).

Instinctul lui Duiliu Zamfirescu a mers deci si-gur cănd l-a condus să caute pe Ardeal eleme-nțele necesare regenerării poporului român din Principate într-o scrisoare către Maloescu, au-torul "Indepărtării" mărturisește singur că "fîr morală al romanului este coeficientul de rectitudine sufletească pe care-l aduce fîca unor oameni cărăci (pe gîc e oaste vorba de o familie de proști ardeleni) în înșeș și complicațiile celorlalți, care-l deștepă pe toți ca dintr'un vis rău".

Aștinea romanului lui Duiliu Zamfirescu, care începe a fi publicat la sfîrșitul lui 1901, e de altfel sincronică cu o seamă de evenimente, a căror amănunțită morală o justifica pe deplin. În urma crizei economice din Principate de prin 1900, privirile se îndreptă pîme de speranță spre Ardeal. În Principate începe un curent de regenerare alimentat și condus de ei. În timp ce la publicistica Vechiului Regat crește marea numărul colaboratorilor ardeleni, se fac protece pentru aducerea în mai multor români de peste munți pentru a lua locul străinilor în negoț. E o vreme cînd naționalismul și fărîșismul, care se dezvoltă în Principate, sunt de fapt sinonime cu ardelenismul. Ardelenii trec mereu munții, aducînd cu ei fîrle înșeșilor. Istoria romanu-lui, pentru că până în pragul secolului al

XIX-lea fugeau dincoace mai ales tobagii, acum — precum spus în tot cursul secolului al XIX-lea, vin mai cu seamă intelectuali. Manifestîndu-se exemplari în toate ramurile vieții dincoace de munți, începînd chiar dela păștorire, ardelenii din Principate lungesc înșeș în special lista pro-fesorilor, pentru că aceasta era profesiunea care le punea la îndemînă amvonul de unde să-i prodice ideile asupra nobiliei originii romane și teoriei puriste, învitate de fapt din principii aristocratice.

Acestor profesori, Principatele, ale căror înce-pături de învățămînt secundar și superior se împletesc cu viața lor, n'au uitat să le cîntăcească amintirea. Astfel, în 1920, cu prilejul primei deschideri a cursurilor, Universitatea din Cluj primea dela Iași o telegramă, cu următorul con-ținut: "Cu o bucurie recunoașterea, Univer-sitatea din Iași și îndreptă gîndul către primii ei profesori, care în ziua de 26 Octombrie 1860, cînd s'a inaugurat Universitatea din Iași, din cei 11 căși erau atunci la facultățile de drept, litere și științe, 5 erau din Ardeal: Sucu, Emilian, Micle, Pop, primul decan al facultății unite de litere și științe, și Simion Bărnuțiu. Univer-sitatea din Iași nu poate uita că acești profesori ar-deleni au dat strălucire începutului ei, în spe-cial nu poate uita figura marelui Ardelean, a marelui Român, Simion Bărnuțiu, care și astăzi planează asupra Universității din Iași și-i patro-nează activitatea".

Vitalitatea, energia acestor dascăli ardeleni arădă odăta mult cu purismul nu e un prin-cipiu sterp, artificial, ci conține totuși în sine înțelegerea și mai ales ardorele inerentă prin-cipiilor organiciste. Și dacă erzeile care, prin raționalismul iluminismului de care erau în-fluențate, s'au pierdut, nobetele romanice a ră-mas pînă azi un câștig, iar purismul istoric și lingvistic (unde s'a devină pur și simplu un prin-cipiu de viață).

ION ȘTEFAN

Cronica literară

Al. Ciorănescu: Teatrul românesc în versuri și isvoarele lui

Cercetînd teatrul românesc în versuri și isvoarele lui, d. AL. CIORĂNESCU, savant de rasă în domeniul literaturii comparate, face, în programati-ca d-sale *Introducere* la vo-lumul cu același titlu, o seamă de considerații care trebuie re-ținute. Criteriul care l-a de-terminat pe d. Al. Ciorănescu să dedice un studiu amplu tea-trului nostru în versuri, nu are nimic arbitrar. Pînă în secolul al 18-lea, piesa de tea-tru a purtat stralul versului, iar aceasta fiindcă, pînă a-tunci, domină o „axiomă” de toți recunoscută că dealmăiașă sciențifică presupune sublinierea energică și surplusul de iluzie pe care îl oferă ritmul versi-ficației. În toate literaturile, fără excepție, constatarea se repetă la fel. „Poezia e deci instrumentul cel mai sigur al teatrului. Poezia însă cere, la rîndul ei, anumite condițiuni pentru a rămănea poezie și pentru a produce efectele ce se scontează dela ea. Poezia presupune declamație, decla-mația cere respirație largă, iar aceasta din urmă atrage după dănsa solemnitate și grije pen-tru ținută. În felul acesta se ajunge, pe nesimțite, la un a-nunț caracter al literaturii dramatice care, sub forme mai mult sau mai puțin accentuate, se regăsește în toată literatura universală. Cristalizările n'au fost, desigur, pretutindeni a-celeași... În schimb se poate întrevedea înșeș pentru a-l egerea unei forme poetice co-respundînd nevoii de gravitate a teatrului clasic... Atât de mare a fost puterea tradiției cla-sice și ideea că poezia drama-tică nu poate țese din anumele tipare, încât teatru lui Victor Hugo, care nu era, totuși, de-cît foarte puțin revoluționar, în această privință, a stărnit o adevărată revoltă... Astfel, dictand-l atmosfera și modu-lăndu-l conținutul după con-ținător versul dramatic e, în-tr'un fel, punctul central al teatrului, sau punctul nevral-gic, acela de care se leagă cele mai multe dintre succesele sau neputințele artei dramatice.

A studiu teatrul în versuri înseamnă deci a cerceta co-respunderea ideală dintre for-mă și fond, a distinge progre-sele literaturii dramatice în același timp cu perfecționarea mijloacelor de expresivitate.

Problema aceasta e de un deosebit interes pentru cultura românească, în care pașii mari ai progresului pot fi urmăriti pe o întindere mai scurtă de timp. Cred că nu va fi inutil să se urmărească mersul înșeș, în ultima sută de ani, al destinelor teatrului românesc cu aceeași limbajului poetic, și să se la înșeșă contact cu diferitele etaje ale lungu-lui drum care ne desparte astăzi de concepțiile și de po-sibilitățile poetice ale lui B. P. Mureșanu sau ale lui C. Co-nachi.

Studiul acesta va avea înșeș, cred, și un altfel de interes, decât cel de a arăta progresul constant și conjugat al expresiei poetice și al literaturii dramatice. El va mai putea să arate că deseale insuccese ale literaturii noastre dramatice se datorase, în primul rînd, dacă nu exclusiv, neînțelegerii adevăratei importanțe a limba-jului poetic. Un număr prea mare de scriitori dramatici au făcut neiertată greșala de a în-trebuina versul acolo unde proza era indicată; și odată mai mult atrag atenția cititorului că vers și proză n'au aici înșeșul scolaristic ci acela de înșeș și elan poetic, în con-trast cu limbajul pedestru al micilor noastre preocupări.

Și, în sfîrșit: „Cele mai multe dintre insuccesele tea-trului românesc în versuri pot fi reduse la aceeași explicație, la lipsa îndădăgă a unui stil de declamație și la înșeșătoarea confuzie dintre proză și vers. De aici poate și prevenția prin-cipală împotriva teatrului în versuri, socotită ca o formulă literară perimată, ceva cam ca opera din punctul de vedere curat dramatic. Acei care cred astfel, ar trebui totuși să se gîndească la rezultatele ce s'au obținut de către ori s'au respec-tat condițiile esențiale ale poeziei, și minimum de discreție și eleganță care face posibilă crea-roa acelei atmosfere de iluzie de care am vorbit”.

Pornind dela astfel de consi-derații, d. Al. Ciorănescu, cer-cețează, rînd pe rînd: 1. tran-șiția dela proză la vers în tea-trul nostru, 2. primele aspecte ale dramei naționale, 3. înșeșele lui Shakespeare și Victor Hugo, 4. faza a doua a evoluției dramei naționale, 5. teatrul clasic, 6. faza a treia a dramei naționale, 7. tendințele realiste și idealiste, 8. drama idealistă, 9. comedia în versuri, 10. faza națională, 11. drama istorică, 12. într'un ultim capitol, 13. noile tendințe.

Trecînd în revistă toate a-cesste aspecte ale evoluției tea-trului nostru în versuri, d. Al. Ciorănescu scoate în relief to-tul ce a fost, dela începutului și pînă în prezent, îndemni, di-buire, influență, tendință, afir-mare originală, limpezire a for-mei și fondului (din punctul de vedere al tectonicei dramatice).

Astfel constatăm „că teatru-l în versuri a fost introdus pe scena românească doar pe în-cet, după ce numeroase efor-turi izolate au creat instrumen-te necesare dezvoltării unei asemenea literaturii”. Desvol-tarea genului dramatic romă-nesc verificată a fost, mai în-șeș, favorizată de traduceriile din literaturile străine, — nu-mărul acestora este „destul de înșeșmat”, kile au dat exem-plu drumului ce trebuia ur-mat și au pus la îndemînă scriitorului român bagajul de sentimente, de tehnici drama-tice, de expresii și de atitu-dini care constituiesc reperto-riul teatrului universal”.

În rîndul al doilea, dezvoltarea genului dramatic românesc verificată, a fost favorizată și de „succesul îndelung și susținut de care s'a bucu-rat vodevilul”. Acest gen, fă-ră să aparțină „decît prea puțin teatrului în versuri”, a înșeșit „cristalizarea versului dramatic și, prin evoluția lui spre drama națională, a ajutat dezvoltarea teatrului istoric de mai tîrziu”.

Disponînd de cunoștințe vaste, d. Al. Ciorănescu și-a simplificat, totuși, expunerea lăsînd la o parte aparatul in-formativ cu care cercetătorii scrupuloși pînă la pedanterie își înșeșăză cettorii. De-parte înșeș de a fi adoptat o metodă neștiințifică, autorul *Teatrului Românesc în versuri* și al izvoarelor lui, cucerește atenția și interesul celor cărora li se adresează, tocmai prin metodică și deosebit de clăra d-sale urmărire a problemei puse și, ceea ce a un aspect viot și pitoresc cărții, prin citărea unor texte cari zac, pe ne-drept, în rafturile, cercetate doar de specialiști, ale bibliotecii Academiei Române.

În afară de acestea, dotat cu un rar spirit critic, d. Al. Cioră-nescu nu înșeșărează, pur și simplu, datele ce l-au servit la înșeșarea, capitol de capitol, a problemei d-sale, ci se pronunță, cu autoritate, peste tot unde constată că unul sau altul dintre autorii din secolul tre-țut al pieșelor noastre de tea-tru în versuri au fost uitați pe nedrept. Din acest punct de vedere lucrarea d-sale e stră-bătută, dela un capăt la altul, de acel atît de ieșne neglijat spirit de etică literară, care, cînd îl simți prezent într-o monografie, țî-o face și mai pretioasă.

După cît simt, cercetarea d-lui Al. Ciorănescu este prima lucrare mai vastă cu privire la teatrul românesc în versuri. Valoarea ei ar fi rămas înșeș valoare pur informativă dacă autorul n'ar fi pornit dela o concepție despre rostul versu-lui în piesa dramatică. Din pasagiile citate la începutul a-

cestor rînduri de cronică am văzut că d. Al. Ciorănescu vede că între forma și fondul unei piese de teatru trebuie să existe o corespundență ideală. Limbajul pe care îl vorbesc, cu necesitate, personajile crea-toare de supremă iluzie lita-rară, — acest adevăr e vala-bil pentru toate piesele de tea-tru, — nu poate fi un limbaj oarecare. Dintre toate modu-urile de a te exprima, versul este cel mai înșeșant și cel mai sigur mijloc de comuni-care a unei atmosfere vo-te să se vîntărească a unui sur-timent ampu și generală une-nesc. Versu-lu însă e, înșeș, și modul de expresie cel mai exigent cînd e vorba tocmai de necesara corespundență dintre conținut și conștinător, — înșeșă corespundență dîntre formă și fond. Deaceia d. Al. Ciorănescu putea spune, cu tot dreptu ca „versu-lu e într'un fel punctu central al teatrului”, — dar și „punctu nevral-gic, acela de care se leagă cele mai multe dintre succesele sau neputi-nțele artei dramatice”.

Ni se pare că nimic nu seamănă mai mult cu linia cântădă a lui De-mian ca atitudinea eroilor lui Ion Popovici Bănățeanu. Simplă co-incidență? Dar cu atât mai revela-torie cu cât e subconștientă. (Ni-l putem închipui pe Demian făcînd orice, numai citind literatură bă-nățeană, nu).

Nu cumva linia aceea neoprimi-tivă a lui Demian este însă în-truchiparea actualului presupus primitivism al părimului bănațean, rezultatul redus la cea mai sim-plă expresie a unor străvechi, du-eroase și complicate căutăți de sine, împlinite în rădăcina de azi?

Demian rămâne în ochii noștri pictorul semnificativ bănațean, chiar dacă n'ar fi român, ci suedez sau belgian.

Deși tânăr, Demian a pictat până azi printre altele, o biserică din Franța, biserică Palatului Regal din Balica, catedrala din Lugoj și Ti-mișoara și spitalul din România la ultima Expoziție Internațională din Paris. Sunt rezultate cari vor-besc de la sine despre un major des-cin de pictor autentic, ce se com-plate de minune în ambianța ma-numentalului.

Compozitorii specificiți în băna-țean sunt Tiberiu Brădicușu, Sa-bin Drăgoi, Ion Vidu și Flărie Barbu, ale căror opere publică le cunoscute fie de pe scena Operei, fie de la audiența din Atena sau Ha-dida, împreună cu ale lui Zeno Van-cea.

Printre altele, Zeno Vancea — căruia Teatrul Național din Timișoara i-a cerut să scrie o muzică de acompaniament la "Oedip Re-gis" a lui Sofocle — mărturisește urmirea sa în fața asemănării ex-tractoare între fragmentul de bo-cet grecesc al Teemestis, imnul delphic către Apollo (din sec. II î. n. Chr.) și între o mulțime de că-nțele poporane românești actuale, care conservă mai bine vechie e-lemente melodice grecești de acum două milenii, decât muzica popora-nă greacă de azi.

CLUBUL BURLACILOR

— nuvelă inedită —

de GABRIEL TEPELEA

Toc... toc... toc!... Aşa au cunoscut-o Bărzoveni pe Ana Matei, grăbită, cu servietă pînă de caete, cu pălărie leşite din contemporaneitate. La început au sălăuit-o bărbaţii ridicându-şi pălăria, curioşi, cu ochii plini de semne de întrebare, ca pe orice apariţie nouă a urbei. Pe urmă, după ce i-au cunoscut biografia, înecăciunea, felul de viaţă, se mulţumeau doar să ducă mîna la pălărie, indiferenţi, ca în faţa unui nou mobil uman al oraşului.

Cine dracu le potriveşte în Bărzoava tot iesute din astee, se includea d. Mihnea Petrescu, în obişnuta şedinţă a clubului burlacilor de-a „Meteor”? Ia loc să ne vîna o profesoră modernă, cu atîren de oraş mare, cu vervă, cu temperament, numai de fînje de-astea preistorice avem parte! Una scrie poezii, alta s'a logodit cu creta, aşa d'n urmă, potim, parca ar fi descoperit garderoba bunicii: bocanci, pălărie nemţoasă de Jäger, rochie a 200 lei netrîl! Fra'lor, suntem osîndi, să tram aic, n'a-şie Robinson, în aşteptarea corabiei care ne va scoate d'n robia insulei!

N'aş zice nimic dacă fata asta ar fi o pocitanie, la două generaţii de grupa cimpanzeelor, dar fata are s.o.d., e bine cădălită, şi e păcat să rămână înafara vieţii pentru unele detalii de decor. Li lipsesc vreo doi ani de Bucureşti, asta e totul... Ehe, cînd mă gândesc ce stîl îl dădea caea Victoriei, ce aură, ce temperament, ce draci! Ne sco'ta d'n mîni, nu altceva!

— Ce s'o iuam noi acum dea Adam şi Eva, cum ar fi fost dacă şi făcea studiile la Bucureşti, ce gust avea la pantofi şi cum ne zăpăcea pe noi, interveni şeful conforor. Să ne apropiem de cîpa prezentă. Mă rog, cine ar fi mai în măsură dintre noi toţi s'o aducă pe calea cea bună? Cine-ar avea chiar datorită morăii, ca să zic aşa, nu iubul nostru prieten Bănuş? E profesor la aceeaşi şcoală, e băiat chipes, cratu cu reputaţie şi trecut în oraşul nostru. El trebuie să-l facă educaţia.

— Chiar aşa, frate Bănuş, îl bătu şeful poş'ei pe umăr, cum de te dai bătut cu una cu două? Ori tu eşti ca un cocoş ce sare toate gardurile vecinilor? Iasă gîina din curte...

— Mă băieţi, ziceţi ce-ţi vrea, dar eu nu înţeleg ce e cu fata asta, răspunse profesorul. O lei cu plimbarea, nu merge, o lei cu petrecerile, nu merge, o lei cu literatura, nici atât. Am văzut eu femei mai complicate şi tot s'au dat pe brazdă. Asta are ea ceva pe suflet de stă toată ziua în casă ca o cloacă. O fi boală, o fi tuberculoză, o fi avînd vre-o incurăcurea, dar lucru curat nu e cu ea. Nicio metodă n'a merge.

— Las' pe teia că desieagă el lucrurile, interveni comisarul Vărlou, cu vocea desfundată, ca după multe nopţi de veghe la pahar, euzind că e vorba de ceva mister... Zici că nu e lucru curat cu dumneaei? Vom vedea noi dacă e curat sau necurat. Scoatem noi adevărul şi din fundul pămîntului...

— Tare-aş vrea şi eu să văd cum ai să afli d-ia, d-le Sherlock Holmes, adevărul, în cazul mironosiei, îl contrazice profesorul. De unde să ştii d-ia ce viaţă a dus dumneaei înainte, cu cine se întâlnea; ce legături avea? Fîndcă „misterul” nu începe de-aici din Bărzoava. „Misterul” l-a adus cu ea din altă parte.

— Hm, vom vedea, conchise tainic comisarul Vărlou. Eu ştii că nu mă laud cu descoperirile mele, deşi am prins pe ucigaşii d-nei Herbert, pe ala cu pălărie de la internat, femeia-i femeie, nu trăieşte numai cu aer... Işi are ea sooteliile ei... Îl miros eu urma...

— Prea vă omorîţi cu misterele descăleştii, pe onoarea mea, fu de părere căpitanul de jandarmi Popescu Terente... Are pe cineva, n'are pe cineva, e virtuoasă nu e virtuoasă?! Hocus pocus preparatus!

Fata nu e nici misterioasă, nici prefăcută, e pur şi simplu o fată bătrînă. S'a muccăit tot aşteptând şi ea pe lăt Frumos. Ce mai vrei dea ea? Mai bine să începem parţial ca m'aş înnebuni cu misterele voasre.

— Noroc băieţi şi vă vedem care pe care, închină primul, Mihnea Petrescu.

— Noroc, îi răspunseră pe rând tovarăşii de masă întinzînd paharele. Într-o cupă nimeni nu-şi mai amîna de conversaţia ane-n-e. Dege-e culegeau nervos pietrele de rommy după masă, pregăteau parţial... Avînd în mînca comisarului stăruiau încă pe-n-e-e misterului: iasă dragă, se'moraca piost... nu umbă cu nimeni... nu-l iucur cu-at. Şi cîn feau, cum izbi de masă cu prima patră, se putea deduce o hotărîre:

— Vom vedea...!

La vreo trei săptămîni după discuţie, comisarul se făcu aşteptat mai mult ca de obicei, la ora partidei. Juriul era cît pe-acî să-l declare absent nemotivat, cînd Vărlou apară cu un zămbet triumfător pe buze.

— Am descoperit! zise el, asvîrîndu-şi pălăria pe scaun. Acum v'arăt eu Sherlock Holmes!

— Ce-ai descoperit dom'le, de eşti aşa de vesel, îl întrebă Mihnea Petrescu? Te pomeneşti că tu ai descoperit pe traficanţii de devisa...

— Străsnică virtute, n'am ce zice, continuă comisarul, ca şi cum toată lumea ar fi ştiut ce are ei în cap.

— Haide, omule, vorbeşte odată, ce virtuţi ai mai descoperit, îi da zor Mihnea Petrescu. Vreau scandal din lumea bună? Ceva cu d-na ung. Beran, cu d-na Pop? Să se mai întîmpe ceva dracu şi în oraşul asta că ne descompunem de plictiseală.

— Un chil de vin dai?

— Dau şi două numai să aud o noutate ca lumea, răspunse Petrescu, accentuîndu-şi mina de blazat şi exilat într'un nou Tomis, în Bărzoava.

— Băte, repede 2 cînte şi pahare, comandă comisarul, şi acum ascultaţi...

Comeseni se epropriau cu scaunele, să nu scape nimic din vorbele comisarului. Seara promitea a fi excepţională.

— Văduceţi amînte, începu Vărlou destinîndu-le, cînd v'am promis să lîchidez misterul prea tăcutiei noastre profesore? El bine, s'a făcut. Ştiu tot. Sfinţii sunt uneori mai răi ca oamenii. Am spus eu că feme-a-i femeie...

— Ştiţi pe cine a găsit dumneaei în Bărzoava demn de a-i acorda încrederea şi dragostea? Nici nu vă puteţi închipui!

— Pe moş Dorin, directorul, te pomeneşti, glumi şeful poştei.

— Aş!

— Pe Nastratin Hogea, ala dela gară, spuse controlorul.

— Nici vorbă.

— Pe Iancu Rusu?

— Nici...

— ...? ...?

— Pe un elev din clasa VIII-a l... Da, ce vă uitaţi aşa la mine? Repet: pe un elev din clasa VIII-a.

Ochii comesenilor îl urmăreau pe Vărlou, aşteptau precizări. Vestea era prea senzaţională pentru a fi înghiţită, aşa fără explicaţii.

Vărlou continuă:

Întîmplarea face să stau pe aceeaşi stradă cu dumneaei. Cum mă întorceam într-o seară acasă, văd o umbră cu gulerul ridicat, strecurîndu-se cu grijă pe lângă mine. Părea că vrea să intre în taină undeva. Dacă nu vrea să mă cunoască trebuie să aibă individul ceva pe suflet, mi-am zis.

Mă dă după colţ, la o casă, mă fac că închid poarta şi stau la pîndă. Individul se întoarce, se sucute, se uită în lături şi top în curtea profesorei. Aha, uite sfînta, mi-am zis eu... Am prins-o cu draçu'n traisă. Dar cine-o fi individul?

Ies din ascunziş şi-mi fac planul: dacă descopăr secretul avem ce vreo săptămînă la clubul burlacilor. Face o aşteptare de câteva ore.

Mă plimb încocoş şi încocoş, fumez, cu gândul mereu la poarta cu pricina: iese, nu iese, cine-o fi individul?

După o jumătate de oră poartă scîrbea. Aceleaşi priviri speriate în dreapta şi stînga şi individul se îndreaptă spre centru.

O iau înaintea lui pe cealaltă parte a trotuarului să-l aştept la felinarul de pe pod. Cînd colo ce să vezi: d-le cavalier era elevul Dragoş dintr-o optă.

— Dragoş, fiul cîsmarului? întrebă Bănuş.

— Da, d-le, Dragoş.

— Nema! pomeni!

În seara următoare stau de veghe: aceeaşi umbră, la aceeaşi oră, în astă seară la fel. Dragoş ieşea cu un pachet de-acolo.

— Toate le înţeleg, dar chiar aşa, se revolta şeful poştei!

— Nu găsea şi ea un om în toată firea, completă controlorul. Nu zic de mine, da unul ca Petrescu, ca Bănuş...

— Vezi, ge-asa nu mă înor eu, llocofă Mihnea Petrescu. Nu am încredere în femei: La donna e mobile, vorba cîntecului.

Ştiu un măcelar dela noi de pe calea Grîviţei, car-şi băta zilnic nevasta. O vedea veselă, o pocnea: cîci prea mirosia treaba a combinaţie; o vedea amărîită, iar o pocnea: cîci nu l-au reuşit combinaţiile şi de-aa jeluşte. Tot carterul îl credea un năvălaş, dar mie tare-mi vine să cred că era un înţelept.

Ei, nea Marine, nea Marine, drept aveai tu să nu crezi în femeie nici cînd o încredinţa mîinile pe piept! Toc... toc... fuga, fuga, fuga, pe stradă şi-acasă stai şi te giuguleşti... cu tineretul!

Mai bine cu burlăcia, neică, decât cu grija nevastă. Vezi, de-asta nu se însoară lumea. Cînd s'o află povestea în oraş, cu li mai arde de însoară-oare?..

— O să se aie, n'a, sege, îi asigură Vărlou, că doar nu-i un secret de serviciu. E o descoperire a mea de om.

Să vedeţi ce notă dă Niculaş-Samarineanu la ziar pe mîine. Voia să scoată ediţie specială:

„Farsismul este cea mai gravă problemă a societăţii moderne şi cea mai compromiţătoare. Decînd ducem noi în acest ziar de provincie — modest vor zice unii dar pe cît de modest pe-atît de curajos şi devotat cauzei publice — decînd ducem, zic, lupta împotriva aparenţelor înşelătoare cari aruncă praf în ochii mulţimilor, cari narcotizează atenţia adevăraţilor oameni de bine şi o îndreaptă în altă parte. Pentru lupta noastră am înfruntat loviturile şi vom înfrunta, am îndurat persecuţii şi suferinţe dar sufletul nostru este mîngăiat fiindcă ştim că am servit Adevărul şi numai Adevărul.

Suntem în măsură să demascăm opiniei publice din Bărzoava un 'up imbrăcat în piele de miel ce s'a strecurat printre noi. Mai bine zis lupul este o lupoaică, fiindcă este vorba de o persoană aparţinînd sexului frumos, pe care decamdată nu o numim în interesul moralei publice.

Bărzoavenii îl vor judeca faptele şi-i vor întoarce spatele aşa cum acest străvechi oraş de tradiţii neaoşe româneşti a ştiut să facă întotdeauna în faţa celor certăţi cu legile moralei publice şi particulare.

Quod erat demonstrandum. Vom reveni cu amănunte săptămîna viitoare!”

Străsnică, nu?

— Şi cînd te-ai înfălînit cu Niculaş-Samarineanu?, întrebă grav şeful poştei.

— Mai înainte, am fost pe la el pe-acasă...

— Apoi bine frate, asta numeşti tu prietenie, solidaritate în clubul nostru? Descoperi un lucru ca asta şi trebuie să-l afli alţii mai întîi? Nu scrie în articolul I din Regulamentul clubului că: „scopul clubului este apărarea membrilor prin orice mijloc şi cu puteri unite împotriva plictiselei?”

Art. II nu spune: „că orice veste parvenind din oraş sau dinafară de oraş va fi comunicată sub cuvînt de onoare mai întîi membrilor clubului, fiindcă altfel trecută din gură în gură şi, cunoscută fiind înainte şi de alţii îşi pierde gustul şi poate fi primită cu răceală?” Cine ştie cine ai mai spus-o până acum, numai să demonstrez că tu eşti Vede-Tot şi ţie nimic nu-ţi scapă din oraşul asta! Trădare, pur şi simplu, domnule, trădare!

Eu unul mă duc s'o spun lui mătăşă-mea până nu se cutică... De-o află mîine dimineaţă, cînd iese după târguie, nu mai am zi bună: vezi ce om eşti tu, ce club aveţi, toate trebuie să le afli dela alţii, omenie-i asta — tiu-tiu-tiu... tiu-tiu-tiu... Noaptea bună!

Şeful poştei ieşi ca purtat de vîntoase. Tovarăşii se grăbiră să-l imite. Parcă-i împingea cineva dela spate, să alerge, să spună, să fie primit cari împărtăşesc o veste.

Abia de-i aruncară o privire lui Vărlou, autorul senzaţionalei veşti! Pe el îl uitaseră. Fiecare se credea acum descoperitor, el bănuise primul, el fusese cu ideea. Fantezia dădea aripi...

Pretextul trădării de club aruncat de şeful poştei le convenea de minune...

Vărlou îi privi nedumerit cum se depărtează, cum îl lasă singur... Plăti vinul şi murmură printre dinţi:

— Pă aşti nu-i poţi sătura de veşti nici cu lingura!

A doua zi în cancelaria şcolii susoteli, grupuri, priviri chiorăse. Ana Matei nu le dădu importanţă. Alte gânduri o frământau pe ea astăzi.

Abia era de-o lună şi jumătate în Bărzoava şi mereu era pe capul directorului cu acouturi. Acum iarăşi avea de gând să-i facă o vizită la direcţiune şi nu ştia cum să înceapă.

Privirea mamei din pragul morţii îi porunceă însă să nu se lase. Să-şi calce mîndria în picioare, să-şi ajute fraţii. Promisese atunci, jurase. „Îţi jur măicuţă să nu-l las nici pe Todul, nici pe Sandu, nici pe Valeria fără ajutor. O să-mi rup din pâinea mea, din truda mea, să-l cresc aşa cum l-ai fi crescut tu!”

Acum Sandu îi scria: „Dragă Any, m'au dat afară din şcoală că n'am plătit taxa. Mai vem o săptămînă şi începem tezele şi n'aş vrea să lipsesc. Te rog mult, nu mă lăsa de răsul colegilor cari nu pot înţelege ce-nsemnează să nu ai. Ei nu cred. Trimite-mi urgent 3000 de lei pentru taxă!”

Toduş avea nevoie de ghetă. De unde să le dea din cei 10.000 ai ei pe lună?

Dar ea nu avea dreptul să raţioneze astfel: trebuia să aibă, avea îndatoriri de mamă.

Îşi călca deci în pauza mare pe inimă şi bătu la uşa directorului.

— Pot să vă vorbesc o clipă, d-le director?

— Tocmai bine că ai venit d-goară, şi eu am să-ţi vorbesc, îi răspunse grav directorul.

Gravitatea asta neaşteptată, îi îngheţă inima. Îşi căuta cuvintele dar nu le mai găsea.

— Domnule director, vedeţi... e o chestiune foarte jenantă pentru mine... cum să vă spun... se bâlbîi Ana...

— Te asigur că şi pentru noi e tot atât de jenantă... îi răspunse rece, directorul...

— ...?

— ...?

— ...?

— ...?

— ...?

— ...?

— ...?

— ...?

— ...?

— ...?

— ...?

— ...?

— ...?

— ...?

— ...?

— ...?

— ...?

— ...?

— ...?

— ...?

— ...?

— ...?

— ...?

— ...?

— ...?

— ...?

— ...?

— ...?

— ...?

— ...?

— ...?

— ...?

— ...?

— ...?

— ...?

— ...?

— ...?

— D-voastră mi-aţi arătat dela început atîta bunăvoinţă, încît îndrănesc...

— Bunăvoinţă pe care d-ta mi-o răsplăteşti aşa cum mi-o răsplăteşti, îi reteză cuvîntul directorul.

Să vorbim deschis domnişoară: vrei să spui că nu eşti vinovată, vrei să te scuzi, vrei să te explici... Ei bine, ce-ai făcut, tot oraşul vorbeşte, împietim asupra instituţiei, cum am mai putea înmăbuşi scandalul?

Nu mai face teatru, nu mă mai privi aşa de mirat, hai spune ceva, desvinovăteşte-te... apără-te... dă-mi o idee...

— De ce să mă desvinovăţesc d-le director... s'a plîns cineva împotriva mea? Am făcut vreo nelegiuire?

— Nu o nelegiuire, d-goară, aşa ceva nu se numeşte nelegiuire, ci crimă... Să primeşti vîntule elevului acela d'atîra optă noaptea, după 11, să joci teatru în faţa unui oraş întreg e mai mult decît o nelegiuire... E o crimă... o lipsă de demnitate... o josnicie...

Ana izbucni într'un plîns nervos, ca o descărcare. Ce-aveau cu ea camonii, de unde inventaseră povestile acelea? Cu ce speranţe trecuse pragul direcţiunii şi în ce vîrtej de întrebări nimerise!

Directorul se plimba cu paşi mari, pr'n odaie. Plînsul acesta era al unei femei jînite, nu al unei vinovate şi instinctul stia el că nu-l învoia niciodată... Totuşi scandalul izbucnise, tot oraşul vorbea, de unde toate aceste vorbe?

Nu era un om fără inimă d-l Dorin Pop şi nu s'ar putea spune că nu-l impresionau lacrimile. Dar era în aceaşi timp şeful unei instituţii asupra căreia se asvîrîse cu plătura şi trebuia să afle adevărul. Treb' să continue ancheta.

Trecu deci peste o înduioşare momentană şi ieşi în camera de-alături. Apăsă pe buton şi chemă serv.ou.

— Să vie elevul Dragoş dintr-o optă.

Urcînd scările spre etajul al doilea, elevul Dragoş simţea cum i se înmoaşe picioarele. D'n clasa IV-a, cînd tîrîse nasul lui Ionescu-Gorila, nu mai fusese pofit la direcţiune cu atîta ceremonie. Simţea el că-l aştepta ceva.

Directorul îl întrebă, să-şi mai adune gândurile:

— Cum stai cu cartă, elevul Dragoş?

— Bine, d-le director.

— Din toate materiile?

— Din toate materiile...

Directorul făcu câţiva paşi prin odaie, apoi continuă:

— Dar cu aventurile cum stai?

— ...? I...

— Te-am întrebat cum stai cu aventurile!

Dragoş plecă fruntea ca în faţa unei sentinţe. Ce-ar fi putut el spune în faţa unei aluzii atât de străvezii? Situaţia şi-aşa trebuia clarificată. Se hotărî să vorbească:

— Domnule director... m'am hotărît să mă retrag şi să mă însoir cu ea...

— Bravo domnule! eşti un cavalier, rănji sarcastic directorul, în mîntea căruia respîră chipul inundat de lacrimi al Anei Matei de mai înainte. Zi, te-ai hotărît să te însoiri cu ea?...

— Da, d-le director! Cu toată diferenţa de şcoală, de situaţie socială, trebuie să mă însoir cu ea, trebuie...

— Ia uită la el cum face pe victima, izbucni directorul din ce în ce mai enervat: Ea are dreptul să facă pe victima, mîi nenorocitele, nu tu! Ea e intrădeavăr o victimă...

— Amîndoi suntem nişte victime, domnule director, victime ale împrejurărilor... Am copilarit împreună, am crescut împreună. Amîndoi eram fii de meseriaşi săraci, fără îndrumători. Acum după cele întîmplate n'o

pot lăsa în voia soartei!

— Un moment, îl întrerupse directorul, care iar începea să nu înţeleagă nimic: aţi copilarit împreună? Dar câţi ani are dumneaei?

— 19, d-le director.

— Şi unde aţi copilarit împreună?

— Aici în Bărzoava.

— Pe ce stradă stai tu?

— Pe strada Morii, 17.

— Şi dumneaei?

— Pe strada Slavici 22... E croitoreasă, d-le director.

— Şi cum o cheamă?

— Florica Zorîă.

— Mai stă cineva în curtea aceea?

— Da, d-goara profesora Matei.

Directorul răsuflă uşurat. Parcă îi luase cineva o piatră de pe inimă.

Acum înţelege el toată povestea, tot pînjenşul intrigei, îl desăfoară în gând... O fată dragă, fără părinţi, streină, într'un oraşel de provincie, unde toţi oamenii se cunosc pe de rost... I se fac avansuri, i se fac propoziţii, ea trece înainte, mîndră, absentă... Imaginaţia burgului e în fierbere, are pe cineva, trebuie să aibă pe cineva, dar pe cine are?

...Un elev dela aceeaşi şcoală face curte unei croitorese din curte. E zărit de câteva leşind seara pe aceeaşi poartă. Explicaţia e gata: profesora se iubeşte cu elevul. Simpu şi romantic! Deaceia trăieşte retrasă, de-aceia trece ca o umbră pe străzi, nu vede pe nimeni!

Privirea directorului alunecă apoi asupra eroului acestei intrigi. Îşi aduce aminte de accentul hotărît cu care sublinia că trebuie să se însoare cu fata. Acum îl înţelege, are motive serioase băiatul.